

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

NADANÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Bakalářská práce

Studijní program: B7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506R012 – Speciální pedagogika předškolního věku

Autor práce: Zuzana Nečásková
Vedoucí práce: Mgr. Iva Lüftnerová

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Nečásková**
Osobní číslo: **P12000443**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika předškolního věku**
Název tématu: **Nadané dítě v mateřské škole**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Analyzovat názory a postoje učitelů na problematiku nadaných dětí. Zaměřit se na péči a pedagogické přístupy u nadaných dětí. Zjistit materiální vybavení mateřských škol na práci s nadanými dětmi. Zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání.

Požadavky: formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník a pozorování.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FISHER, Robert, 1997. Učíme děti myslet a učit se. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-120-7.

FORTÍK, Václav, FORTÍKOVÁ, Jitka, 2007. Nadané dítě a rozvoj jeho schopností. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-297-3.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie, 2011. Pět pohledů na nadání: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3857-4.

HŘÍBKOVÁ, Lenka, 2009. Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1998-6.

MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona, 2010. Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.

ŠKRABÁNKOVÁ, Jana, 2012. Žijeme s nadáním. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-137-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Iva Lüftnerová

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

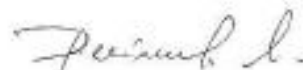
Datum zadání bakalářské práce: **23. dubna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. dubna 2015**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

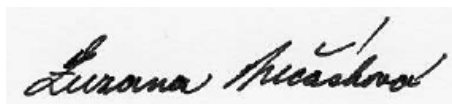
Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 10.4.2015

Podpis:

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ivě Lüftnerové za cenné rady a velice vstřícný přístup po celou dobu vzniku práce.

Dále bych chtěla poděkovat celé mé rodině, která mě ve studiu po celou dobu podporovala.

Zuzana Nečásková

Název práce: Nadané dítě v mateřské škole

Jméno a příjmení autora: Zuzana Nečásková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2014/2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Iva Lüftnerová

Anotace:

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat názory a postoje učitelů na problematiku nadaných dětí. Zjistit, jaké pedagogické přístupy jsou nejčastěji u těchto dětí používány. Jaké je vybavení mateřských škol pro práci s nadanými dětmi a nakonec zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání.

Zvolenou výzkumnou metodou byl dotazník a pozorování. Výsledky bakalářské práce ukázaly, že téma „Nadané dítě“ je pro učitele v mateřských školách zajímavé, ale že mají málo času na práci s těmito dětmi. Ti, kteří s nadaným dítětem pracovali, používali nejčastěji individuální formu práce a obohacující pedagogický přístup. Učitelé uvádějí, že je potřeba se nadaným dětem věnovat v mateřské škole i v rodině. Dále je z výzkumu patrné, že učitelé neumějí vypracovat individuální vzdělávací plán, a že mateřské školy nemají materiální vybavení pro práci s nadaným dítětem. Téměř polovina dotazovaných učitelů se shodla na tom, že se nadání u chlapců a dívek projevuje ve stejném poměru. U chlapců se nadání projevuje nejvíce v oblasti časného počítání a v oblasti sportovní, u dívek pak v oblasti tvořivé a výtvarné.

Klíčová slova: nadání, nadané dítě, inteligence, talent, práce s nadaným dítětem, charakteristika nadaného dítěte, individuální vzdělávací plán

Title: Gifted child in kindergarten

Name and surname: Zuzana Nečásková

Academic year of submission of the thesis: 2014/2015

Supervisor: Mgr. Iva Lüftnerová

Summary:

The aim of the thesis was to analyze the opinions and teacher's attitudes on the issue of gifted children. It was crucial to find out what pedagogical methods are the most commonly used at work with these children. What kind of suitable equipment is at kindergartens to help at work with gifted children? And finally map out the areas in which children are manifesting their talents.

The chosen research method was a questionnaire and observation. The results of the thesis showed that the topic of „gifted child“ is interesting for teachers, but they have little time to work with these children. Those who have worked with gifted child, the most commonly used form of individual work and enriching pedagogical approach. Teachers indicates that kindergartens and families needs to dedicate more time to gifted children. Furthermore, research shows that teachers can not develop individual education plan, and that kindergartens are not materially equipped to deal with gifted child. Almost half of the surveyed teachers agreed that the at boys and girls reflected in the same proportion. Boys mostly manifests their talents in area sports and early counting, girls in the area of creativity and artistic.

Keywords: geniuses, talented child, intelligence, gift, work with gifted child, gifted child characteristics, individual education plan

Obsah

Seznam grafů	9
Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Nadání a talent	12
1.1 Pozitivní a negativní stránky nadání	13
1.2 Falešné představy o nadaných	14
2 Intelligence	16
2.1 Vztah mezi nadáním a inteligencí	16
2.2 Gardnerova teorie mnohočetné inteligence	17
2.3 Sternbergova teorie úspěšné inteligence	19
2.4 Renzulliho koncepce nadání	20
3 Studie Institutu pedagogicko-psychologického poradenství České republiky	21
4 Jak se pozná nadané dítě	22
4.1 Identifikace nadání	22
4.2 Chování nadaného dítěte	22
4.3 Vývojové nevyrovnanosti u nadaných dětí	23
5 Nadané dítě v dnešní mateřské škole	25
5.1 Principy a pravidla práce s nadanými dětmi	26
5.2 Pedagogické přístupy k nadaným dětem	28
5.2.1 Akcelerační varianta rozvoje nadání	28
5.2.2 Obohacující varianta rozvoje nadání – enrichment	29
5.2.3 Grouping	29
5.3 Metody práce s nadanými dětmi	29
5.4 Vhodné prostředí pro nadané děti v mateřské škole	32
5.5 Výchova nadaných dětí	34
5.6 Formy práce s nadanými dětmi v mateřské škole	34
5.6.1 Individuální forma práce	35
5.6.2 Skupinová forma práce	35
5.6.3 Hromadná forma práce	36
5.6.4 Práce na základě individuálního vzdělávacího plánu	36
6 Individuální vzdělávací plán	37
6.1 Přínos individuálního vzdělávacího plánu	37

6.2 Úskalí individuálního vzdělávacího plánu	38
6.3 Sestavení individuálního vzdělávacího plánu	38
6.4 Obsah individuálního vzdělávacího plánu.....	39
7 Organizace zabývající se nadanými dětmi předškolního věku.....	40
EMPIRICKÁ ČÁST	41
8 Cíl	41
9 Formulované hypotézy	41
10 Výzkumná metoda – dotazník	41
10.1 Popis výzkumného vzorku	41
10.2 Interpretace dat	42
11.3 Vyhodnocení hypotéz	63
12 Výzkumná metoda – pozorování	64
12.1 Popis výzkumného vzorku	64
12.2 Interpretace dat	64
12.3 Vyhodnocení hypotéz	65
Závěr	66
Navrhovaná opatření – individuální vzdělávací plán	67
Seznam použité literatury	72
Seznam příloh	75

Seznam grafů

Graf č. 1 – Setkání s nadaným dítětem.....	42
Graf č. 2 – Upozornění na nadání dítěte.....	43
Graf č. 3 – Nutnost spolupráce mezi školou a rodinou.....	44
Graf č. 4 – Zájem o téma „Nadané dítě“.....	45
Graf č. 5 – Nutnost podpory nadaných dětí.....	46
Graf č. 6 – Schopnost rozpoznání nadaného dítěte.....	47
Graf č. 7 – Znalost způsobů rozvoje nadaného dítěte.....	48
Graf č. 8 – Možnost rozvoje nadání v mateřské škole.....	49
Graf č. 9 – Nutnost věnování péče nadaným dětem v mateřské škole.....	50
Graf č. 10 – Čas na práci s nadaným dítětem v mateřské škole.....	51
Graf č. 11 – Přínos nadaných dětí pro třídu.....	52
Graf č. 12 – Nutnost podpory rodiny nadaného dítěte.....	53
Graf č. 13 – IVP nadaných dětí v mateřské škole.....	54
Graf č. 14 – Používané pedagogické přístupy při práci s nadaným dítětem.....	55
Graf č. 15 – Oblasti nadání u chlapců.....	56
Graf č. 16 – Oblasti nadání u dívek.....	57
Graf č. 17 – Výskyt nadání u dětí.....	58
Graf č. 18 – Počty dětí ve třídách.....	59
Graf č. 19 – Délka praxe v mateřské škole.....	60
Graf č. 20 – Formy práce s nadaným dítětem.....	61
Graf č. 21 – Znalost vypracování individuálního vzdělávacího plánu.....	62

Úvod

Práce s nadanými dětmi je v dnešní době velmi aktuální téma, proto autorka uvítala možnost tuto problematiku hlouběji poznat a jako téma své bakalářské práce si vybrala „Nadané dítě v mateřské škole“. Je tomu tak i proto, že pracuje v mateřské škole jako učitelka již pět let a poslední rok měla možnost sledovat práci své kolegyně s nadaným dítětem.

Péče o nadanou populaci by měla být součástí vzdělávací politiky každého státu. Důležitá je identifikace nadání a posléze nabídka vhodných vzdělávacích postupů tak, aby nikomu nebyla odepřena možnost rozvoje vlastních schopností a dovedností na nejvyšší možnou míru.

Nástup do mateřské školy je pro mnohé děti spojen s většími či menšími problémy. Aby byla mateřská škola přínosem pro všechny děti, tedy i pro nadané, potřebuje pedagogy informované o vývojových zvláštích a vzdělávacích potřebách nadaných, pedagogy znalé způsobů práce a seznámené se zásadami výchovy a vzdělávání těchto dětí. Dítě potřebuje mít pocit, že je v láskyplném a bezpečném prostředí.

Jsem přesvědčená o tom, že práce a péče věnovaná nadaným dětem v mateřské škole je velice důležitá a to hlavně z toho důvodu, že se nadaní jedinci mohou od svých vrstevníků odlišovat, ti jim nerozumějí a může dojít k tomu, že nadané dítě nebude kolektivem přijato. Dále se může stát, že pokud nedojde k podporování talentu, může se stát, že se nadaní nebude dále rozvíjet, že se dítě bude nudit a stane se apatickým. Těmto dětem je třeba porozumět, vžít se do jejich situace a umět jim pomoci. Nejen jim, ale i jejich rodičům. Někteří rodiče tuto péči i odmítají, protože se domnívají, že se dítěti bere dětství, že na něj budou kladeny vysoké nároky. V některých případech se však může stát, že talent není ani objeven.

V předškolním věku je problém s identifikací nadání u dětí, proto v mateřské škole zůstává péče o nadané děti většinou na úrovni zjišťování. V mateřské škole se poskytuje všem dětem vzdělávání v rozsahu jejich potřeb a možností. Mateřská škola nebrání rozvoji případných výjimečných schopností dětí, tento rozvoj však provádí v rámci svých možností. Velkým problémem jsou vysoké počty dětí ve třídách, které omezují individuální přístup k dětem a omezují tak možnost včasného podchycení a rozvoje nadání (Smolíková a kolektiv autorů 2004, s. 36).

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části je vysvětlen pojem nadání, inteligence a vztah mezi nimi. Jsou zde popsány pozitivní a negativní stránky nadání a mýty o nadaných. Dále jsou zde uvedeny jednotlivé teorie nadání a inteligence. Další kapitoly se věnují charakteristice nadaného dítěte, jeho potřebám. Popsány jsou vhodné přístupy, formy, metody, principy a pravidla při výchově a vzdělávání

nadaného dítěte. Popsány jsou rovněž zásady pro vypracování individuálního vzdělávacího plánu, jeho pozitiva i negativa.

V empirické části bakalářské práce jsou představeny výsledky průzkumu. Autorka použila dvě výzkumné metody: dotazník a pozorování (Sochůrek, Sluková 2013, s. 40). Průzkum, kde byl použit dotazník, byl proveden na vzorku respondentů tvořeném pedagogy z mateřských škol s různou délkou praxe ve městě i v obci. Cílem bylo zjistit, jaké mají učitelé v mateřských školách zkušenosti s nadanými dětmi, zda mají čas se jim věnovat, zda považují za důležité věnovat větší péči dětem nadaným než dětem intaktním, jaké pedagogické přístupy při práci s těmito dětmi nejčastěji používají a zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání. Dále byla použita metoda pozorování. Zde šlo o sledování práce učitelů v šesti mateřských školách a zjištění, jakou formu práce používají nejčastěji při práci s nadaným dítětem, a zda má škola materiální vybavení pro práci s těmito dětmi.

Cílem bakalářské práce je analyzovat názory a postoje učitelů na problematiku nadaných dětí. Zjistit, jaké pedagogické přístupy jsou nejčastěji u nadaných dětí používány. Jaké je vybavení mateřských škol pro práci s nadanými dětmi a nakonec zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Nadání a talent

V běžném životě se často setkáváme s pojmy nadání a talent. Někdo tyto pojmy chápe jako synonyma, někdo se mezi nimi snaží najít rozdíl. V odborné literatuře je tomu stejně. Někteří autoři se přiklánějí k tomu, že jsou tato dvě slova shodná a někteří se přiklánějí k názoru, že se tyto dva pojmy od sebe liší.

V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejm. pro umělecké obory, pro sport, jazyky a matematiku (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 164).

Velmi podobnou definici talentu najdeme v Psychologickém slovníku. *Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné i duševní (Hartl 1998, s. 338).*

Další definice spojuje nadání s vlohami a talent s aktuální specifickou činností. *Nadání je spojováno s dědičnými dispozicemi a talent je rozvinutý výchovou a prostředím (Dočkal 2005, s. 8).*

Naproti tomu Hříbková nahlíží na nadání jako na vysokou úroveň všeobecných intelektových schopností a na talent jako na vysokou úroveň schopností v určitém směru (Hříbková 2009, s. 48).

Velmi podobný názor najdeme v Psychologii pro učitele. *Nadání je soubor dobře rozvinutých schopností pro určitou oblast lidské činnosti a talent je zvlášť vysoký, až zcela výjimečný stupeň schopností či nadání (Čáp 2001, s. 152).*

Dle Fořtíka, Fořtíkové se talent projevuje v určité oblasti a úkolem výchovy je talent objevit a u každého dítěte ho podporovat. Ať už se jedná o talent v jakékoli oblasti. Nadání umožňuje přenést talent na vyšší úroveň (Fořtík, Fořtíková 2007, s. 12).

Vágnerová ve své vývojové psychologii hovoří o tom, že talent se může projevit v jakékoli oblasti, ale veliký problém u talentovaných dětí vidí v oblasti sociálních vlastností a dovedností, dále pak v oblasti chování a morálního uvažování. Vlivem puberty může u mimořádně nadaného žáka vzrůstat potřeba přizpůsobit se spolužákům a tím vzniká riziko neúplného rozvoje jeho potenciálu. Velice důležité je podle ní podnětné rodinné prostředí (Vágnerová 2010, s. 46–49).

Mertin, Gillernová se zmiňují o talentu jako o schopnosti dosahovat mimořádných výkonů v určité oblasti ve srovnání s výkony svých vrstevníků. A doporučují používat termín „nadané chování dítěte“ místo termínu nadané dítě (Mertin, Gillernová 2003, s. 149).

Lze říci, že na definice pojmů talent a nadání není jednotný pohled. Oba pojmy čekají na své přesné definování. Snad jediným jazykem, který oba pojmy dokáže dobře obsahově odlišit, je jazyk německý: Begabung (nadání), Hochbegabung (vysoké nadání = talent).

1.1 Pozitivní a negativní stránky nadání

Forčík, Forčíková se ve své práci ztotožňují s S. Winebrennerovou (2001) v otázce pozitivních a negativních stránek nadaných dětí.

Pozitivní stránka nadaných dětí:

- jsou vyspělejší v jakékoliv oblasti
- mnohdy je jejich vývoj asynchronní. V některých oblastech jsou napřed oproti svým vrstevníkům, ale v některých naopak. Např. dítě umí ve třech letech číst, ale neumí se samo obléknout
- na svůj věk mají širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev
- jejich paměť je také velmi vyspělá
- někteří jsou schopni naučit se různé dovednosti pouhým odkoukáním a bez pomoci
- myšlení je na vyšší úrovni než myšlení jejich vrstevníků
- jsou schopni pochopit příčinu a následek
- chápou souvislosti
- rády ostatním radí, mnohdy i dospělým, ale to se nesetkává vždy s kladnou reakcí okolí, protože někteří chápou jejich rady jako povyšování a drzost
- mají rádi náročné úkoly
- jsou velmi zvědaví, mají neustále otázky, chtějí vědět proč a nespokojí se s jakoukoli odpovědí
- mají často mnoho zájmů a koníčků
- rády hrají komplikované hry
- stanovují si vysoké cíle
- vydrží se dlouho soustředit a to jim umožňuje úspěšně dokončit i složité úkoly
- rády pracují samostatně a často se snaží při plnění úkolů přijít na vlastní řešení
- mají velkou míru energie
- mívají zvýšený smysl pro spravedlnost, morálku a fair play

- jejich smysl pro humor je sofistikovaný a jejich vrstevníci mu často nerozumí
- rádi jsou ve vedení, mohou být přirozenou autoritou.

Negativní stránka nadaných dětí:

- pracují nedbale a protestují proti rutinní a předvídatelné práci
- mnohdy jim nevyhovuje pracovní tempo třídy, chtěly by pracovat rychleji, nudí se a vyrušují, zde velmi záleží na učiteli, zda je schopen dítě zabavit nebo zda ho napomíná a chápe ho jako zlobivé a nepřízpůsobivé
- ptají se na choulostivé otázky, které jim ale choulostivé nepřipadají
- odmítají určování práce a příkazy
- často bývají panovační ve vztahu k učitelům i spolužákům
- nemají rádi nedokonalost a k nedokonalosti své i ostatním jsou netolerantní
- jsou přecitlivělí vůči kritice, snadno se rozpláčou
- často se odmítají podřídít
- mohou se stát „třídním šaškem“.

1.2 Falešné představy o nadaných

O nadání existují falešné představy a nesprávné názory, které přetrvávají v naší společnosti dodnes. Představíme si devět mýtů, které jsou nejzásadnější.

Nadání je stabilní a neměnná vlastnost

Nadání se může během života měnit. Může jít směrem nahoru, ale může jít i směrem dolů. Velice záleží na prostředí a na podpoře. Nadání nelze hodnotit podle toho, že se nám povedla jedna věc. Úspěch musí být opakovaný a nemusí být stálý (Dočkal 2005, s. 41, 42). Děti, které se v dětství projevovaly jako nadané, nemusí toto nadání projevit a uplatnit jako dospělé.

Nadání člověk buď má, nebo nemá

Každý člověk má nadání k něčemu jinému. A i toto nadání k něčemu lze rozdělit na tři skupiny: nadání je nadprůměrné, průměrné, podprůměrné (Dočkal 2005, s. 37–39). Rozdílů mezi výkony jednotlivých lidí si společnost všimne. Každý člověk je jiný a i nadání a schopnosti jsou různé.

Velké nadání je závislé na IQ

Vzhledem k tomu, že testy inteligence měří úzké spektrum lidských schopností, není každý talent závislý na IQ. Existují talenty, které se vůbec nemusí v testu inteligence projevit (Dočkal 2005, s. 40). Může se jednat například o hudební nebo umělecké sklony, protože tyto sklony nemohou testy inteligence odhalit.

Nadání nepotřebují žádnou péči a prosadí se sami

Nadání mají možnost se prosadit, ale před tímto prosazením je nutné mít podporu rodiny, společnosti, kamarádů a případně i učitelů. Pokud nebude z druhé strany poskytnuta péče a podpora, nadání se nebude rozvíjet, protože i nadání, které se projeví v pozdějším věku, může čerpat ze základů. Ne vždy však rodina nadání podporuje, uznává a akceptuje. Ale i vlastní tvořivost a píle jsou nutné a k uplatnění nadání důležité (Dočkal 2005, s. 43, 44).

Své nadání dítě dědí

Pokud bude dítě vyrůstat v nepodnětném prostředí, tak mu ani jeho genetická výbava nepomůže. Nadání není přímo dědičné, ale rozvíjí se na základě zděděných a vrozených dispozic (Dočkal 2005, s. 27–33). K rozvíjení nadání může dojít v jakémkoli věku, ale opravdu velice záleží na podpoře okolí.

Nadání jsou šťastní, že jim vše jde lehce

Činnosti, které provádějí, jim mohou jít lehce, ale jsou většinou výsledkem tvrdé práce, píle, odříkání a tréninku. Nic nelze získat bez námahy a zadarmo ani u nadaného dítěte. To si společnost a vrstevníci neuvědomují (Dočkal 2005, s. 34, 35).

Jejich nadání je univerzální

Tento mýtus je velice častý. Společnost se domnívá, že dítě musí být nadané a šikovné ve všech oblastech. Jsou od nich očekávány 100 % výkony ve škole i ve volnočasových aktivitách. Tento mýtus děti často vyčerpává.

Vždy umí svůj talent bez problémů projevit

I nadané dítě má občas pocit, že se mu nedaří, že jeho výkon a schopnosti nejsou takové, jak si představovalo. Objevuje se u nich tréma, pocit nedokonalosti a nejistota.

Jejich intelekt bude dostatečně oceněn a pochopený

Někteří rodiče se brání přiznat, že je jejich dítě nadané. Jedná se hlavně o děti v předškolním a mladším školním věku. Rodiče se často bojí, že dítě ztratí dětství, kamarády, volnost a bude mít povinnosti, kterých si v životě ještě užije (Dočkal 2005, s. 46).

2 Intelligence

Intelligence je soubor poznávacích procesů, které se účastní poznávání, učení a řešení problémů. Intelligence se rozděluje na obecnou a speciální intelektové schopnosti. Obecná intelligence je obecná schopnost učit se a řešit problémy, speciální intelektové schopnosti jsou zejména schopnosti verbální (Čáp, Mareš 2001, s. 153).

Obdobně zní definice intelligence z psychologického slovníku. *Intelligence je schopnost učit se ze zkušeností, schopnost přizpůsobit se, řešit problémy, orientovat se v nových situacích, pochopit souvislosti (Hartl 1998, s. 92).*

Velice podobná definici intelligence je uvedena v pedagogickém slovníku. *Intelligence je schopnost učit se, přizpůsobovat se svému prostředí, jež může v různých sociálních a kulturních souvislostech vyžadovat různé druhy přizpůsobení (Průcha, Walterová, Mareš 2009, s. 108).*

Intelligence je schopnost rozpoznávat vztahy a využívat jich při řešení problémů. Vysoká či nízká intelligence velkou měrou předurčuje budoucí společenské a pracovní postavení člověka (Fontana 1997, s. 102).

V porovnání s definicí nadání je definice intelligence více stálá.

2.1 Vztah mezi nadáním a inteligencí

V minulosti jsme měli možnost setkat se s tím, že se míra nadání ztotožňovala s výší inteligenčního kvocientu. Současné výzkumy však dokázaly, že tento vztah je poněkud složitější, ale jistá míra intelligence je k nadání potřeba. Inteligenční kvocient, který je ukazatelem intelligence, však není vždy stoprocentní. Existují typy dětí, které mají nízké výsledky inteligenčního testu, a přitom je jejich intelligence vysoká (Havigarová 2013, s. 30, 31).

Řadu let byl inteligenční kvocient jediným ukazatelem nadání. Tradiční názor vychází z toho, že člověk má jednu celkovou inteligenci, která se projevuje ve všech oblastech nadání. Znamenalo by to, že týž člověk umí výborně počítat, psát slohové práce, je výborným atletem a hraje skvěle na hudební nástroj. Ale dnes je zřejmé, že existuje mnoho druhů nadání, u kterých není třeba vysoké intelligence. Každá oblast má své specifické požadavky, které jsou podmíněny specifickou inteligencí. Tuto teorii rozpracoval americký vývojový psycholog Howard Gardner.

2.2 Gardnerova teorie mnohočetné inteligence

Gardner (1999) ve svých výzkumech zjistil, že velké množství intelektových schopností se vyvíjí vlastním způsobem. Na základě tohoto zjištění rozvinul teorii mnohočetné inteligence. Všechny druhy inteligence spolu spolupracují a pouze tato souhra zajistí chování, které je příznačné pro lidi s talentem. Talent má spojitost s inteligencí, ale tu rozděluje na větší počet na sobě nezávislých inteligencí. Inteligenci dělí na devět typů.

Logicko - matematická inteligence

Rozvíjí se jako první. Jde o pochopení uspořádání nejen čísel a číselných operací, ale i jevů, informací, životních situací, vztahů, výroků. Je důležité zapamatovat si kroky, které tvoří důkazní řetězec. Často přechází ze senzomotorické oblasti do oblasti čisté abstrakce – např. zapamatovat si abstraktní důkazy a pravidla. Ve vědeckých výzkumech bylo dokázáno, že zvládnutí pravidel logiky a základů počítání je výrazně silnější u chlapců nežli u dívek (Krafft, Semke 2003, s. 12–15).

Jazyková - verbální inteligence

Jazyk je velice důležitý a má dle Gardnera (1999) čtyři základní funkce:

1. rétorickou – ta slouží k přesvědčování ostatních
2. paměťovou – ta využívá řeč k zapamatování si informací
3. vysvětlovací – ta je základem pro vyučování
4. uvažovací – zajišťuje schopnost uvažovat o sobě samém

Nadání umějí velice dobře využít pružnosti jazyka ke komunikaci nebo k uměleckému vyjadřování. Děti, které mají tuto inteligenci, umějí brzy číst, nemají problém se zapamatováním básně, názvů věcí, jmen. Nemají problém se psaním. Jsou si jisté v odpovědích, umí zformulovat vlastní myšlenky a porozumět druhým (Krafft, Semke 2003, s. 18, 19).

Ticho je nepřírozené. Řeč byla vždy pojímána jako něco mimořádného, vzácného, posvátného a božského. Řeč a mluvení jsou pro člověka jakousi samozřejmostí (Matějček 1994, s. 93, 94). Nejen samozřejmostí, ale hlavně potřebou. Tuto potřebu je třeba uspokojit, jinak člověk trpí. Člověk je tvor společenský, řeč používá jako přirozený nástroj k dorozumívání s druhými lidmi. Pokud rodiče na dítě nemluví za trest, je to pro dítě velice tíživé.

Prostorová inteligence

Tato inteligence zajišťuje přesné vnímání vizuálního světa. Člověk je schopen vnímat určitou formu, i když na něj další vnější podněty nepůsobí. Tato schopnost se projevuje dobrou orientací v prostoru a snadným vytvářením vizuálních představ. Nadprůměrnou prostorovou inteligenci mají např. malíři, sochaři, architekti, orientační běžci, navigátoři na moři. Prostorové inteligenci je v naší společnosti připisován velký význam (Gardner 1999, s. 210).

Děti dokážou najít velice rychle východ z obchodního domu, nádražní haly, orientují se v mapě, na výletě, ve městě. Rozdíly mezi prostorovou inteligencí chlapců a dívek nejsou výrazné.

Tělesně-pohybová inteligence

Sport a pohyb doporučuje každý lékař. Ale u někoho jde o běžné pohybové a sportovní aktivity a u jiného o talent. K přesnému určení pomohou testy a porovnání výsledků se skupinou. U této inteligence jde o schopnost přesně koordinovat pohyby, kdy tělo člověka plně poslouchá a on je schopen např. s velkou obratností zacházet s předměty. Tato inteligence se vyskytuje u sportovců, tanečníků, hráčů na hudební nástroj, ale i u řemeslníků (Gardner 1999, s. 250).

Nejen talent pro sport, ale i objevitel, podporovatel, tvrdá práce, síla vydržet, tělesné a mentální předpoklady a trocha štěstí jsou předpokladem k dosažení úspěchu (Krafft, Semke 2003, s. 42).

Hudební inteligence

Tato inteligence se projevuje velmi brzy. Je z větší části vrozenou záležitostí a v průběhu života se příliš nemění. Má velkou spojitost se sluchem. Jde o schopnost vnímat, napodobit a reprodukovat zvuk, zapamatovat si melodii a rytmus. Lidé obdařeni touto inteligencí dokážou také rozeznat barvu zvuku. Jedná se o dirigenty, hudební skladatele, hráče na hudební nástroj a zpěváky (Backer-Braun 2014, s. 35).

Intrapersonální inteligence

Tato inteligence souvisí s našimi pocity, se schopností porozumět svému vlastnímu tělu, myšlenkám, pocitům, citům. Umět je pojmenovat a vyjádřit je. Touto inteligencí je obdařena malá část lidské populace. Jde hlavně o mistry zenového buddhismu (Gardner 1999, s. 158).

Interpersonální inteligence

Člověk obdařený touto inteligencí je schopen vnímat svět kolem sebe, vcítit se do pocitů druhých, pomáhat, nemyslet jen na sebe, být schopný určitého altruismu. Jde většinou o osoby, které jsou zaměstnané v sociálních službách, o zdravotní sestry, učitele, vychovatele (Gardner 1999, s. 159).

Přirozená inteligence

V tomto případě jde o to, že člověk je tzv. inteligentní od přírody, že má schopnost věci předvídat, domyslet a dovést je zdárně ke konci. Nepotřebuje tolik pomoc ostatních. Jak se říká „Má to v sobě“.

Existenční inteligence

Člověk je schopen se o sebe postarat. Je schopen předvídat, jednat a domýšlet výsledky svého jednání a konání.

2.3 Sternbergova teorie úspěšné inteligence

Sternberg (2001) se ve své práci věnuje intelektovému nadání, v němž rozlišuje nadání analytické, tvořivé a praktické. Podobně jako Gardner i on dokazuje, že inteligence má několik složek. Jeho teorie tří složek inteligence je založena na vyvážené kombinaci těchto tří druhů nadání. Není dobré jedno z nadání preferovat. Autor se domnívá, že nadání není vrozené. Vypracoval se svými spolupracovníky program pro rozvoj intelektových dovedností malých dětí. Vycházel z toho, že je potřeba rozvíjet silné stránky dětí a kompenzovat jejich slabiny (Hříbková 2009, s. 63).

Analytické nadání

O analytickém nadání můžeme mluvit u dětí, které mají dobrou paměť, jsou schopny velice dobře porozumět problému a vynikají analýzou myšlenek. Většina testů inteligence měří analytický druh intelektového nadání. Děti s vysokým inteligenčním kvocientem často nedosáhnou úspěchu v životě, protože se spoléhají jen na analytické nadání. Děti jsou utvrzovány v tom, že jsou chytré, ale pro běžný život analytické nadání nestačí. Pro úspěšný život je třeba rozvíjet i tvořivé a praktické nadání (Hříbková 2009, s. 62).

Analytická inteligence se využívá tam, kde jsou úlohy jasně vymezené a nemají osobní význam. Je důležité, aby tato inteligence byla alespoň na úrovni nižšího průměru, protože teprve tehdy je člověk schopen přijatelně zvládat běžné situace (Vágnerová 2010, 229).

Tvořivé nadání

Na tvůrčí nadání je pohlíženo jinak než na nadání analytické. Toto nadání nemohou děti uplatnit v klasických testech inteligence, protože zde se nemůže uplatnit tvořivé neboli kreativní myšlení. Tento druh nadání lze zjistit velice obtížně. Tvořivé projevy u dětí v mateřských školách jsou často považovány za nevhodné a rušivé. Tvořivé nadání je důležité v oblasti umění a vědy, ale je významné i při řešení problémů v běžném životě.

Praktické nadání

Toto nadání umožňuje použít analytické a tvořivé nadání v běžném životě, v různých životních situacích. Pokud dítě uplatňuje pouze analytické a tvořivé nadání, nedokáže své přednosti v běžném životě využít. Je pro praktický život nepoužitelné. I ve školách by měla být hodnocena všechna tři nadání.

2.4 Renzulliho koncepce nadání

Dle Renzulliho (1986) je nadání součinností tří složek, které se vzájemně prolínají. Žádná z těchto složek samostatně nadání netvoří. Jde o nadprůměrné schopnosti, tvořivost a zaujetí pro úkol. Nadané a talentované děti jsou ty, které jsou schopny rozvinout tuto sadu schopností a použít je v jakékoliv společensky hodnotné oblasti (<http://www.nadanizaci.cz/>).

Nadprůměrné schopnosti

Jde o schopnost získávat informace a integrovat zkušenosti. Patří sem verbální a numerické usuzování, prostorové vztahy, paměť a slovní plynulost. Tyto schopnosti jsou většinou měřeny testy obecných schopností nebo obecnými testy inteligence.

Tvořivost

Tvořivost se vyznačuje původností, pohotovostí, novými myšlenkami, nápady a oprošťuje myšlení od dosavadních způsobů a přináší něco nového. Je propojena s divergentním myšlením, což je schopnost navrhnout řadu možných řešení pro jeden problém (Fontana 1997, s. 132).

Zaujetí pro úkol

Zaujetí pro úkol je vlastně forma motivace, při které je potřeba dostatečné množství energie. K častým vlastnostem patří vytrvalost, trpělivost, sebedůvěra, víra ve vlastní schopnosti zvládnout obtížný úkol, vnímavost a lepší schopnost identifikovat významné problémy (<http://www.nadanizaci.cz/>).

3 Studie Institutu pedagogicko-psychologického poradenství České republiky

V roce 2006 byla Institutem pedagogicko-psychologického poradenství ČR provedena studie, která byla zaměřena na nadané děti předškolního věku. Metodou výzkumu byl dotazník. Vzorek tvořilo celkem 140 dětí. Z tohoto počtu bylo 79 chlapců a 61 děvčat. Všechny děti byly ve věku od 2,5 do 7 let. Regionální rozložení bylo rovnoměrné (s mírně převažujícím počtem dětí z Prahy a dalších velkých měst). Cílem šetření bylo zmapovat charakter současné populace nadaných dětí. Mimo jiné bylo zjištěno:

- nadání je u těchto dětí všeobecné a předmět zájmu proměnlivý
- mezi výrazné přednosti patří časné čtení, bohatá slovní zásoba, zájem o encyklopedie a velká zručnost při práci se stavebnicí
- u více než třetiny dětí je pozorována sebejistota a sociabilita, u pětiny byla pozorována uzavřenost, klid, pečlivost, u sedminy tvrdohlavost, ochota, vtip
- u téměř poloviny rodin, ze kterých děti pocházejí, lze zaznamenat výskyt nadaného jedince
- nadání u těchto dětí bylo poprvé vnímáno v průměru ke konci třetího roku věku dítěte nejčastěji jeho rodiči
- téměř čtyři pětiny rodičů považují nadání svého dítěte za důležité a jsou ochotni je dále rozvíjet
- rodiny nadaných jsou hodnotově více orientovány na poznání než na úspěch a více na vztahy v rodině než na studijní a pracovní kariéru
- více než polovina sledovaných dětí je přijímána kolektivem vrstevníků, není v něm ničím výjimečná, nezastává žádnou významnou roli a je v něm spokojena, chlapci jsou v tomto ohledu méně spokojeni a přijímáni než děvčata (rozdíl cca 30 %)
- u většiny dětí nebyla diagnostikována SPU a nebyly pozorovány znaky nerovnoměrného vývoje či neklidu. Chlapci jsou však téměř s dvojnásobnou četností pozorováni jako neklidní či se symptomy nerovnoměrného vývoje než děvčata (<http://www.ippp.cz/>).

4 Jak se pozná nadané dítě

Nadání je soubor dobře rozvinutých schopností pro určitou oblast lidské činnosti (Čáp, Mareš 2001, s. 152). V této definici je velice důležité, že nadání se projevuje v určité oblasti lidské činnosti. Nadání není univerzální, jak se společnost často domnívá.

K prvním náznakům nadání může dojít již v raném dětství. Rodiče si všimnou, že jejich dítě dříve vnímá svět kolem sebe, dříve leze, sedí, bere hračky do ruky, mluví atd. Tomuto předstihu ve vývoji nemusí rodič nutně přikládat velkou váhu. Vnímá to většinou tak, že je jeho dítě šikovné a šikovnější než jeho vrstevníci.

Z pohledu vývojové psychologie je velice důležité znát jednotlivé vývojové fáze, které jsou pro vývoj a rozvoj dítěte zásadní a typické. V každé vývojové fázi má dítě jinou roli a jsou na něj kladeny jiné nároky. Vývojové fáze nelze přeskočit, jejich průběh příliš urychlit. Je třeba zachovat časovost a posloupnost. Přejít mezi jednotlivými fázemi není vždy plynulý.

4.1 Identifikace nadání

Identifikace nadání je možná dvěma způsoby. První způsob využívají odborníci, především psychologové. Jde o testy inteligence, testy výkonu, kreativity a didaktické testy. Druhý způsob využívají pedagogové a rodiče. Jde o metodu pozorování, experimentu, anamnézy, rozhovoru, dotazníku pro rodiče, analýzu výtvarů, kresby, písma, hry a portfólia.

4.2 Chování nadaného dítěte

Již v předškolním věku můžeme zaznamenat projevy dítěte, které se liší od svých vrstevníků. Tohoto chování si většinou všimnou rodiče, kteří mají možnost srovnání s jinými dětmi nebo učitelky v mateřských školách. Velice záleží na pozdějším přístupu rodičů a učitelů k tomuto dítěti. Talent se může rozvíjet nebo může být záměrně přehlížen.

Projevy chování můžeme zaznamenat v několika oblastech: jemná a hrubá motorika, kreativita, intelekt, řeč, sociální a specifická oblast (Mertin, Gillernová 2003, s. 150, 151).

Jemná a hrubá motorika

Dítě brzy sedí, leze nebo chodí. Má velmi dobrou koordinaci těla. Drží předměty mezi palcem a ukazovákem. Před třetím rokem má zájem o kreslení. Ve třech letech, kdy jeho vrstevníci kreslí hlavonožce, ono umí nakreslit postavu s krkem, tělem a končetinami. Kolem pěti let je schopné opisovat slova a kopírovat obrázky. Naproti tomu může mít problém s koordinací pohybů a tím nechut' k pohybovým aktivitám.

Kreativita

Dítě má bohatou fantazii, kterou využívá hlavně při hře s hračkami, při slovních hrách, při výtvarném projevu. Často vidí humor a vtip tam, kde ho jeho vrstevníci nevidí.

Intelekt

Starší děti předškolního věku jsou schopny číst a počítat. Později se k této dovednosti přidává i psaní. Děti jsou schopny vytvářet lehké matematické úlohy, jsou schopny pochopit příčinu a následek. Jsou velmi zvědavé a své okolí často trápí otázkou: „Proč?“ Nespokojí se však s každou odpovědí a trvají na řádném vysvětlení.

Řeč

Děti mluví brzy ve větách, mají velkou slovní zásobu. Dokážou se zaujetím poslouchat vyprávění druhých a jsou schopny příběh reprodukovat. Pokud mu není něco jasné, tak se zeptá a vyžaduje adekvátní odpověď.

Sociální oblast

Dítě je vstřícné, dokáže se vcítit do problémů ostatních, je altruistické. Na druhé straně je nezávislé, rádo organizuje a je vedoucím skupiny. Má rádo pochvalu, často není schopno přijmout kritiku. Tyto děti nemají rády autoritativní komunikaci. V této oblasti se vyskytuje často problém při přijímání autority. Ne každý dospělý má pro toto chování pochopení. Kamarády má často mezi staršími dětmi nebo dospělými.

Specifická oblast

Nadání se neprojevuje ve všech oblastech. Každý projevuje své nadání jinde. Někde je to intelektové nadání, jinde umělecká nebo pohybová aktivita. Mají smysl pro rytmus, začínají hrát na hudební nástroj dříve, nežli vrstevníci. Pokud mu určitá věc jde a baví ho, vydrží u ní velmi dlouho. Jistota, že správně odhadneme oblast nadání v tomto věku, není stoprocentní.

4.3 Vývojové nevyrovnanosti u nadaných dětí

Zákony dědičnosti začínají působit na dítě od chvíle početí. Nejen dědičnost, ale také prostředí, ve kterém se dítě pohybuje, vlastní tvořivost a píle jsou předpokladem pro rozvoj osobnosti a později i talentu (Matějček 2005, s. 13).

Každé dítě je trochu jiné, má jiný temperament, jiné rozložení potřeb, jiné zájmy. Také psychický vývoj nebývá u všech plynulý a vyrovnaný. Skládá se z vývojových fází, které na sebe navazují. Ne vždy musí být dítě nadané a šikovné ve všech oblastech. Nadání mohou být v jednotlivých fázích vývoje oproti svým vrstevníkům napřed a naopak. V tomto případě

mluvíme o vývojové nevyrovnanosti. Jde o nevyrovnanost intelektově-psychomotorickou, intelektově-emocionální a intelektově-verbální (Mertin, Gillernová 2003, s. 152, 153).

Autoři Mertin a Gillernová uvádějí, že intelektově-psychomotorická nevyrovnanost se vyznačuje časným a rychlým nácvikem čtení a potížemi při grafomotorických projevech. Tato nevyrovnanost je velmi zřetelná po nástupu do školy.

Intelektově-emocionální nevyrovnanost se projevuje strachem ze samoty, z neznámého prostředí, ze tmy. Dítě často vyžaduje neustálou přítomnost blízké osoby. Tyto potřeby neodpovídají věku dítěte.

Tam kde dítě nedokáže nahlas vyslovit a zformulovat svá přání a myšlenky, hovoříme o intelektově-verbální nevyrovnanosti. Dítě se jeví jako málo bystré, uzavřené do sebe a ne jako nadané.

5 Nadané dítě v dnešní mateřské škole

V posledních dvaceti letech se stále více pozornosti soustřeďuje na problematiku nadání v období předškolního věku. Prokázalo se totiž, že na rozvoji nadání lze systematicky pracovat již v tomto věku.

Vstup do mateřské školy je důležitým vývojovým mezníkem. Dítě je na určitou část dne odloučeno od rodičů, musí se vyrovnat s novým prostředím, pravidly, společností vrstevníků. Rodiče dávají své dítě do mateřské školy z mnoha důvodů. Někteří proto, že nastupují do zaměstnání, jiní proto, že předškolní výchova je pro dítě vývojově nutná. Někdy je mateřská škola místem nápravné rodinné výchovy a jindy dopřává dítěti odpočinek od nepřiměřených zátěží např. rozvod rodičů, hádky doma, přetěžování, přílišné nároky. A v některých případech je místem, ve kterém dítě poznává kulturní zvyklosti a společenské normy (Matějček 2005, s. 142).

Mateřská škola doplňuje rodinnou výchovu, smysluplně obohacuje denní program dítěte, usnadňuje mu jeho další vzdělávací cestu a měla by maximálně podporovat individuální rozvoj možností dětí, v našem případě nadání. Každému dítěti by měla poskytnout pomoc a podporu v té míře, kterou dítě potřebuje a v té kvalitě, která mu vyhovuje. Úkolem předškolního vzdělávání není vyrovnat výkon dětí, ale vyrovnat jejich vzdělávací šance.

Profesor Zdeněk Matějček (2005) uvádí, že by na mateřskou školu měly mít děti nárok ze zákona, ale je nutné si rozmyslet, zda je dítě na vstup do mateřské školy připraveno. Jediné, co proti dnešní mateřské škole namítá, je velké množství dětí v jedné třídě. Dvacet až dvacet pět dětí ve skupině není dle Matějčka přirozená dětská skupina v tomto věku. Toto množství bývá často příčinou toho, že některé děti nejsou schopny přizpůsobit se prostředí mateřské školy (Matějček 2005, s. 141).

Práce s nadaným dítětem v České republice je zakotvena v § 17 a § 18 Školského zákona č. 561/2004 Sb. a v jeho novelizaci (zákon č. 472/2011 Sb.) a třetí části vyhlášky č. 73/2005 Sb. a v její novelizaci (vyhláška 147/2011 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Dítětem mimořádně nadaným je podle této vyhlášky takový jedinec, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých rozumových oblastech, pohybových, uměleckých a sociálních dovednostech. Základní vzdělávací cíle ve vztahu k nadaným dětem u nás upravují dva klíčové dokumenty: Národní program rozvoje vzdělávání – Bílá kniha a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (Smolíková a kolektiv autorů 2004, s. 3).

Vzhledem k tomu, že se mateřská škola stala součástí školské vzdělávací soustavy, což určuje školský zákon č. 561/2004 Sb. a jeho novelizace (zákon č. 472/2011 Sb.), pracuje se v mateřských školách podle Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV). Tento dokument vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Na podkladě toho programu si každá mateřská škola vypracuje svůj školní vzdělávací program. Ten vychází z podmínek a možností dané mateřské školy a musí naplnit požadavky RVP PVP.

RVP PV umožňuje tvorbu školního vzdělávacího programu a dále třídního vzdělávacího programu. Ten je navržen pro určitou třídu. Záleží zde na konkrétním učiteli, kudy povede hranice mezi oběma plány. Zde záleží na velikosti školy, profilaci třídy, schopnosti, tvořivosti a flexibilitě učitele a v neposlední řadě na vedení školy. Program může být doplněn dalšími aktivitami dle zájmů a schopností dětí. Pro předškolní vzdělávání rámcovost RVP PV umožňuje, aby byl obsah a podmínky školního vzdělávacího programu rozumně přizpůsobeny mimořádně nadaným dětem (Smolíková 2004, s. 37–39).

V předškolním věku většinou děti nepodávají v konkrétních oblastech mimořádné výkony a nemají dominantní zájem. Jsou však v určité oblasti šikovnější a psychologickým vyšetřením u nich je zaznamenán jistý osobnostní potenciál, díky kterému bude dítě v budoucnu schopno mimořádné výkony v určité oblasti podávat. Jedná se o tzv. latentní nadání. Ve starším školním věku může toto latentní nadání přejít do nadání manifestovaného, ve kterém děti podávají mimořádné výkony v určitých oblastech. Může se jednat o oblast sportovní, jazykovou, matematickou, výtvarnou, hudební atd. (Hříbková 2009, s. 44, 45).

5.1 Principy a pravidla práce s nadanými dětmi

Aby byl systém péče o nadané dítě ucelen a nedocházelo k roztržitosti v této oblasti, byla na základě Bílé knihy – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice z roku 2001, dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky z roku 2002, vypracována Institutem pedagogicko-psychologického poradenství České republiky Koncepce péče o nadané děti a žáky ve školských poradenských zařízeních. Dále ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky z roku 2006 jsou uvedeny možné způsoby podpory nadaného žáka.

Aby byla práce s nadanými dětmi úspěšná a efektivní, je důležité věnovat pozornost komunikaci, dodržovat určité principy a pravidla práce s těmito dětmi. Velice důležité je vzájemná interakce učitel–žák, vzájemná důvěra, úcta. Je důležité rozvíjet silné stránky dítěte, ale zároveň posilovat ty slabé. Současně s nadáním rozvíjíme i emočně sociální stránky dítěte.

Dítě musí mít pocit, že jeho nadání je žádoucí. Komunikace s ním by neměla být autoritativní, dítě není dobré do činností nutit a snažíme se mu naslouchat (Fořtík, Fořtíková 2007, s. 26, 27).

Neautoritativní komunikace

Nadané děti mají v tomto věku často silný pocit vlastní autonomie. Narušení této autonomie chápou jako křivdu. Nejvíce jim vadí, když rodič nebo pedagog zakazuje a přikazuje bez dalšího vysvětlení. Tyto zákazy a příkazy nechtějí respektovat a brání se proti nim útokem nebo naopak uzavíráním se do sebe. Tyto děti vyžadují vyrovnanou a vyváženou interakci

Pozorné naslouchání

U nadaných dětí je velmi důležité pozorné naslouchání jejich potřebám a respektování jejich názoru. Již v předškolním věku je nadané dítě schopno vyprávět své zážitky a přání. Vypravují podle skutečnosti nebo podle své fantazie. Vyžadují pozorného posluchače, kterého během svého povídání různými otázkami kontrolují, zda opravdu poslouchá.

Nenutit nadané dítě do činnosti

Nadané děti mají často rády svá pravidla, rády samy řídí činnost druhých. Nemusí být ochotny přijímat pravidla dospělých. Do určité míry se dá toto respektovat, ale ve chvíli, kdy dítě přestane respektovat daná pravidla, je třeba zasáhnout. Pokud je dítě uspokojeno určitou činností, v klidu pracuje, nebudeme ho nutit do jiné činnosti. Jejich čas zbytečně neorganizujeme, dáváme možnost vlastnímu objevování.

Prostor pro prezentaci dítěte

Měla by existovat možnost, jak prezentovat své dovednosti, výrobky, názory a nápady. Každé dítě by mělo zažívat pocit, že se jemu samotnému něco podařilo a mělo by mít prostor své výkony a názory prezentovat. Pro harmonický rozvoj osobnosti je důležitý obdiv dospělých a vrstevníků. Je důležité, aby dítě zažilo pocit uznání a pochvaly. Obdiv dospělých i vrstevníků, pocit uznání a pochvaly je pro harmonický rozvoj osobnosti klíčový.

Společné hodnocení činností

Nadané děti bývají někdy citlivé na kritiku. Přímé kritice se dá vyhnout, pokud má dítě prostor nejprve samo výsledek své činnosti zhodnotit a diskutovat o přednostech a nedostacích v nich. Má tak možnost posoudit své nedostatky, ale učí se také reflektovat vlastní výkon a postupně poznává, že kritika může být i velmi pozitivním faktorem rozvoje.

Pokud se toto společné hodnocení činnosti provádí s citem, dítě se nechá většinou vést, nechá si poradit. Některé děti jsou schopny a ochotny přiznat, že existuje např. i jiné řešení atd.

Realistická očekávání

Je žádoucí, aby očekávání rodičů i pedagogů vůči nadanému dítěti byla realistická. Aby byla v rámci možností dítěte. Příliš nízká očekávání mohou způsobit stagnaci ve vývoji a naopak nadměrná očekávání mohou dítě frustrovat, protože je nedokáže splnit, a může se cítit pod tlakem okolí. Je mylné domnívat se, že dítě musí být nadané a šikovné ve všech oblastech a že bude jeho výkon 100 % (Dočkal 2005, s. 36).

5.2 Pedagogické přístupy k nadaným dětem

Vyhledání nadaného dítěte je bezcenné, pokud neexistuje nabídka a možnost další práce a rozvoje nadání. Vzhledem k tomu, že nadané dítě předškolního věku je většinou vychováno a vzděláváno v běžné mateřské škole, záleží na této škole, jaké stanovisko k tomuto dítěti zaujme. Velkou výhodou předškolního vzdělávání je to, že většina her, úkolů, činností a rozvíjejících metod, které používáme u intaktních dětí, můžeme použít i u dětí nadaných a to v obtížnější variantě. Velkou výhodou těchto rozvíjejících metod je to, že jsou v předškolním věku zaměřeny globálně, snaží se rozvíjet všechny stránky osobnosti. Díky těmto metodám se rozšiřují a obohacují u dětí znalosti a dovednosti, které mohou děti později využít v každém druhu nadání. Dochází k rozvíjení silných stránek osobnosti, ale také k posilování jeho slabých stránek. V současné době se ve vzdělávání nadaných dětí používají tři varianty: varianta akcelerační – urychlující, varianta enrichment – obohacování a varianta grouping – seskupování.

5.2.1 Akcelerační varianta rozvoje nadání

Akcelerační varianta rozvoje vzdělání je jakousi variantou urychlující. V běžné mateřské škole je spojována s předčasným nástupem dítěte na základní školu. Jde o zkrácení pobytu dítěte v mateřské škole na základě jeho schopností fyzických, psychických i sociálních. V České republice to znamená, že dítě nastoupí do prvního ročníku základní školy dříve než v šesti letech. Toto se děje na základě žádosti rodičů, doporučení poradenského zařízení, učitele a dětského lékaře.

Akcelerační varianta má svá pro a proti. Mezi pozitivní stránky akcelerace patří méně důrazu na opakování a na činnosti, které již dítě zvládá a méně monotónní práce. Dítě získává informace, které by v mateřské škole mezi svými vrstevníky nezískal, má větší prostor pro samostatnou práci, pro své názory.

Je v těsném kontaktu s dětmi, které jsou na tom intelektově podobně. Mezi negativní stránky této varianty patří při předčasném nástupu do školy neschopnost srovnat se s větším tlakem, mezery v přípravě, které se mohou projevit později, fyzická, psychická a emoční nezralost. Dítě se snaží vše dohnat, nemá tolik času na své koníčky a zájmy. Je ve skupině dětí intelektově podobných, ale starších. Může dojít až k frustraci, která způsobí stres a vyhoření (Fořtík, Fořtíková 2007, s. 46, 47).

5.2.2 Obohacující varianta rozvoje nadání – enrichment

Cílem této varianty není vzdělání urychlit, ale obohatit, rozšířit a prohloubit. Jedná se o integrační variantu, která je u předškolních dětí zaměřena globálně, aby zvýšila všeobecnou informovanost. Nadané dítě navštěvuje běžnou třídu v mateřské škole, je mezi svými vrstevníky a může být vzděláváno podle individuálního vzdělávacího plánu nebo tak, že dostává složitější úkoly, více úkolů, při předávání informací jde pedagog více do hloubky a do šířky, může využít zvláštní vybavení - knihovnu, počítač, iPad.

I tento pedagogický přístup má své pro a proti. Mezi pozitivní stránky patří to, že je dítě ve své kmenové třídě mezi svými vrstevníky. Nadané děti jsou tak vzdělávány v podmínkách, které jsou bližší reálnému sociálnímu prostředí. Není na ně vyvíjen tlak, děti jsou více v klidu. Jejich nadání je rozvíjeno nenásilnou formou. Mezi negativní stránky patří to, že ve velkém počtu dětí ve třídách je málo času na práci s nadaným dítětem (Fořtík, Fořtíková 2007, s. 45, 46).

5.2.3 Grouping

Cílem této varianty je seskupení nadaných dětí do skupin podle druhu nadání, v rámci čehož dochází k integraci. Tyto skupiny mají rozšířenou výuku některých předmětů nebo docházejí na určité předměty do vyšších ročníků. Jde o formu kooperativního vyučování – spolupráce mezi učitelem a dítětem, mezi učitelem a skupinou dětí a mezi dětmi. Důraz se klade na prožitkovost, aktivnost a tvořivost (Fořtík, Fořtíková 2007, s. 47).

5.3 Metody práce s nadanými dětmi

V pedagogickém procesu v mateřské škole jsou používány různé metody práce, které umožňují dosáhnout žádoucího vzdělávacího výsledku a respektují specifika předškolního vzdělávání. Tyto metody mají tyto společné znaky: prožitkovost, aktivnost a tvořivost. Vedou děti k aktivitě, experimentování, hledání, k přemýšlení a formulování vlastních názorů a ke zdravému sebevědomí. Důležité je jejich promyšlené a účelné střídání, vhodné navazování a používání tak, aby vhodně působily. Při používání těchto metod zachováváme

obecné zásady jako je cílevědomost, jednotnost a důslednost, přiměřenost, názornost, soustavnost a posloupnost, trvalost, individuální přístup. Pro děti předškolního věku je velmi důležité, aby byly učitelkou vedeny k určitému vzdělávacímu cíli, aby na ně všichni dospělí působili jednotně a shodně. Přestože metody práce s nadanými dětmi mohou být v mnohém specifické, současný didaktický styl, formy i metody práce jsou pro vzdělávání dětí mimořádně nadaných, které se účastní předškolního vzdělávání v mateřské škole, vhodné. (Průcha, Koťátková 2013, s. 54, 55).

Metody práce s nadanými dětmi jsou stejného rázu, jako metody práce s dětmi intaktními. Někdy je lze použít beze změny, někdy v modifikované nebo snazší variantě. Jedná se o metody slovní, metody práce s textem, názorné a demonstrační, praktické, metody s myšlenkovými operacemi, situační a inscenační, projektové a metody didaktické hry. Vhodnou metodu volíme podle věku dětí, podle jejich mentální úrovně a na základě zvolených cílů. Jednotlivé metody mohou být realizovány individuálně, skupinově nebo frontálně. Podle místa, kde určitou činnost provádíme, můžeme metody rozdělit na realizované v herně, ve třídě, u stolečků, v tělocvičně, ve výtvarné nebo hudební pracovně, na hřišti, v přírodě nebo jiném prostředí. Úspěšné použití těchto metod také závisí na přípravě vhodných pomůcek a materiálů, rekvizit a uspořádání prostředí (Průcha, Koťátková 2013, s. 54–58).

Metoda slovní

Mezi slovní metody patří vyprávění, předčítání, vysvětlování, zadávání postupu nebo pravidel hry, provázení činností a dialog. Komunikace je velice důležitá. Může být jednosměrná nebo vícesměrná. Dítě by mělo mít prostor pro vyjádření svých myšlenek a názorů. Učitelka, která chce slyšet jen svou verzi odpovědi a není schopna uznat jiný názor, může dítě nevhodně usměrňovat, potlačovat jeho kreativitu a tím omezovat jeho vývoj a rozvoj. V případě nadaného dítěte je dobré využít rozhovor fungující jako skupinový brainstorming, který uvolňuje myšlení a představy k danému tématu.

Metoda práce s textem

Tato metoda je součástí metod slovních, názorných i inscenačních. Metoda je využívána pro předčtenářskou gramotnost. I v předškolním věku dokáže dítě, které neumí číst, díky této metodě najít v encyklopedii text nebo obrázek vhodný k tématu a to pomocí určitého znaku nebo písmenka, kterým vyhledávaný objekt začíná. Tato metoda se používá pro rozšíření slovní zásoby a porozumění textu. Čtení textu učitelem podněcuje u dětí představy, prožívání, myšlení a zapamatování. Reprodukce přečteného textu nebo odpovědi na otázky k textu,

prohlubují u dětí paměť, komunikaci, schopnost porozumět otázce. Přečtený text se dá použít i pro dramatickou činnost. Děti, které jsou dobrými organizátory, zvládnou rozdělit role, navrhnout kulisy i kostýmy.

Metoda názorná a demonstrační

V této metodě jde o přímé pozorování předmětů, jevů, situací. Metoda poskytuje prostor pro rozvoj nadaných dětí. Dítě má možnost ověřit si své teoretické poznatky v praxi pomocí experimentu, exkurze s přímým prožitím situace v terénu – návštěva knihovny, muzea, výstavy, koncertu atd.

Metoda praktická

Tato metoda spočívá v rozvoji hrubé a jemné motoriky, běžných praktických dovedností a estetického cítění. I nadané dítě by mělo být rozvíjeno ve všech oblastech a nejen v té, ve které se projevuje jeho nadání. Je třeba posilovat mimořádné schopnosti, ale tak, aby rozvoj nadaných nebyl jednostranný. I zde se může dát prostor kreativě nadaných a umožnit jim prezentaci vlastních schopností např. v podobě vystoupení pro ostatní kamarády, výstavy vlastních výrobků atd.

Metoda s myšlenkovými operacemi

Záměrem této metody je podpora rozvoje myšlení, následné argumentace pro zvolený postup a návrhy vlastního řešení. Zde se objevuje riziko odlišnosti. Učitelé nejsou často ochotni připustit jinou pravdu nežli svou. Nadané dítě by mělo mít možnost využít své kreativity a mít možnost vyslovit svůj názor, aniž by za něj bylo napomínáno. Dítěti vybíráme složitější úkoly či úkoly, které mají více možných řešení, které nabízejí prostor pro vlastní kreativitu. Tato metoda se dá využít v mnoha oblastech.

Metoda situační a inscenační

Situační metoda využívá prožitků a zájmů, které vznikly v reálných životních situacích. Děti je mohly sledovat nebo prožít. Tato metoda pomáhá při řešení běžných situací v životě, prozkoumává možnosti jejich řešení. Velký vliv má emoční a sociální cítění. Ze situační metody vychází metoda inscenační, která umožňuje navodit situaci nebo problém jenom „jako“. Prostřednictvím dětské fantazie si děti hrají na „něco“. Mají možnost využít svých představ. Jedná se vlastně o spontánní učení, kdy se děti samy aktivizují v situacích, které je zajímají a rozšiřují si tak své zkušenosti a poznatky. Metoda podporuje dětskou zvědavost a potřebu objevovat.

Metoda didaktické hry

Hra je předškolnímu dítěti velice blízká a je vlastně základní a důležitou činností dítěte. Je nezbytnou podmínkou zdravé existence dítěte. Pomocí této metody nenásilnou formou podněcujeme dítě k výkonu. Podle druhu činnosti, která ve hře převládá, rozvíjí metoda didaktické hry myšlení, vyjadřování, získávání poznatků, opakování, vytváření vědomostí, podporuje pohyb, hudební dovednosti, rozvíjí jemnou motoriku atd. Činnost může být řízená, volná, individuální nebo skupinová. Aby tato metoda splňovala funkci didaktické hry, musejí být zachovány znaky hry: spontánnost, zaujetí, radost, tvořivost, fantazie, opakování a přijetí role. V této metodě má nadané dítě jedinečnou možnost kreativity a prožitkovosti. Je důležité odlišit od hry soutěž, kde není základním účelem proces.

Metoda projektová

Tato metoda se používá při práci na projektech, které jsou součástí integrovaných vzdělávacích bloků. Je třeba projekt s rozmyslem připravit, promyslet obsah, jádro, cíl, výstupy a metody, které budou při daném projektu nejvhodnější. Tato metoda umožňuje nadaným dětem zapojit fantazii, vlastní nápady a řešení. Metoda podporuje dětskou zvědavost a potřebu objevovat.

5.4 Vhodné prostředí pro nadané děti v mateřské škole

Aby rozvoj nadání probíhal ku prospěchu dítěte, je třeba dítěti vytvořit a poskytnout takové prostředí, které by bylo k rozvoji talentu optimální a nejpříznivější. Mezi vhodné prostředí můžeme počítat správné načasování práce, odbourání hluku, upoutání pozornosti, vhodnou polohu při práci, osvětlení, motivaci, pochvalu, povzbuzení, vhodné hračky a hry, materiální vybavení jednotlivých pracovišť. Jedná se o vybavené knihovny, počítače, iPady, interaktivní tabule atd. Důležité je zajistit bezpečnost, dodržování základních hygienických opatření. Vhodné prostředí pro hru nebo činnost potřebují všechny děti, nejen děti nadané (Opatřilová 2006, s. 172).

Načasování práce

Dítě je v mateřské škole někdy celý den, ale přesto je dobré vymezit čas na hru nebo na činnost, při které se rozvíjí nadání. Dítě by mělo být odpočínuté, klidné, vyrovnané, nemělo by mít hlad ani žízeň. Je dobré vymezit čas na tuto činnost a tento čas by měl být každý den ve stejnou dobu. Dítě bude připravené a bude mít jistotu, že právě v tuto dobu se mu budete věnovat. Daná hra nebo činnost by měly být pro dítě přínosem.

Odbourání hluku

Snažíme se odstranit všechny zbytečné zvuky, které znesnadňují soustředění na práci. Dítě by se mělo zklidnit a nemělo by být ničím a nikým rušeno. Mělo by se plně soustředit na práci.

Pozornost

V prostoru, kde dítě pracuje, uklidíme všechny hračky, hry a předměty, které by mohly dítě rozptylovat a které nejsou pro konkrétní činnost potřeba. Pokud má dítě více podnětů, nedokáže často udržet pozornost a přebíhá z jedné věci na druhou. Tomuto lze zabránit vhodnou přípravou a úpravou pracovního prostředí nebo pracovního místa.

Vhodná pracovní poloha

Výběr vhodné polohy se váže na konkrétní činnost. Pokud se jedná o práci u stolu, mělo by mít dítě stůl i židličku uzpůsobenou své výšce, správně na židličce sedět, mít prostor na práci. Pokud se jedná o pohybové aktivity, je třeba zajistit dostatečný prostor a bezpečnost. V některých případech se jedná o činnost, kterou lze uskutečnit na koberci v kleku, v sedu nebo v tureckém sedu. Dáváme pozor na správné sezení, klečení atd.

Osvětlení

Správné osvětlení je potřebné u všech činností. Pokud je dítě levák, dbáme při psaní, kreslení atd. na správné světlo z pravé strany a opačně. Je potřeba věnovat pozornost zrakové hygieně – nesklánět hlavu příliš k podložce, nestříhat tzv. nosem a nenamáhat dlouho oči při práci na počítači.

Motivace

Motivace je velice důležitá. Stavíme na zájmech dítěte a na tom, co ho baví, co zná a co mu udělá radost. Dítě by mělo samo chtít pracovat, učit se. Dítě neví, že se danou hrou nebo činností jeho nadání, znalosti a schopnosti rozvíjejí nebo upevňují. Hraje si a tím se nenásilnou formou učí. Učí se hrou, která ho baví. I sebelepší činnost nebo hra není bez vhodné motivace a spolupráce úspěšná. Dítě pak není při práci radostné, vstřícné, nespolupracuje.

Pochvala, povzbuzení

Pochvala a povzbuzení hodně souvisí s motivací. Pokud se dítěti něco podaří, chválíme ho slovně, ale i gesty, mimikou, sladkou odměnou. Pokud se dítěti něco nepodaří, snažíme se ho podpořit, přistupovat k němu pozitivně a povzbudit ho k další činnosti. Dítě neponižujeme, neposmíváme se mu a nesrovnáváme ho s někým jiným.

Vhodné hry, hračky, činnosti

Hry, hračky i činnosti je důležité obměňovat a střídat. Při výběru je důležité vycházet z psychické, fyzické i sociální úrovně dítěte, z jeho věku, možností a schopností. V případě nadaného dítěte vycházíme z toho, že máme rozvíjet nadání. Ale i nadané děti by si měly hrát jen tak, na co ony chtějí, co je baví a ne jen stále na to, co je vhodné pro rozvoj jejich nadání. Je třeba věnovat se osobnosti jako celku. Dítě by si mělo dětství užít v klidu, mít z hry radost, mělo by být šťastné.

5.5 Výchova nadaných dětí

Kreativita by měla být cílem každé výchovy. Kreativita znamená odvahu, komunikaci, zažít nezdary, umět klást otázky, kreativita je humor a hra (Landau 2007, s. 149, 150).

Ve všech knihách o nadaných dětech se setkáváme se slovem kreativita. Kreativita znamená odvahu něco nového vytvářet, tvořit. K tomu je však potřeba podpora a pochopení od učitele i rodiny. Rozvoj kreativity by měl být jedním z hlavních cílů ve výuce. Kreativita neznamena, že by si dítě mohlo dělat, co chce. Nedává dítěti neomezenou volnost, ale často je u dětí potlačována právě ze strachu před problémy s disciplínou, před tím, že učitel nebude znát odpověď na jeho všetečnou otázku. Pokud se ale dítěti přizná jeho jedinečnost a individualita, disciplína se dostaví automaticky. Existuje mnoho druhů kreativity a dítě může svůj kreativní potenciál využít. Pokud se ale nadané dítě snaží přizpůsobit okolí, aby nevybočovalo z řady, dusí svou kreativitu. Kreativita se nepojí s přizpůsobením (Landau 2007, s. 26–30).

Kreativní je každý člověk, ale kreativitu v sobě často potlačuje a myslí určitým způsobem, který je bezpečný. Tento způsob myšlení se bojí změnit, aby neudělal chybu. Ale i chyba má svůj přínos. Můžeme se z ní poučit. Naše společnost však chyby obvykle nepromíjí. To, co se jeví jako chyba, ve skutečnosti chybou být nemusí. Jde jen o jiný názor, náhled na věc, ale tímto názorem se člověk odlišuje. Trváním na odpovědích a postupech, které odpovídají konvenčnímu myšlení, se kreativita tlumí.

5.6 Formy práce s nadanými dětmi v mateřské škole

V současné době existují různé varianty, modely, programy a proudy pro práci s nadaným dítětem. Při práci s dítětem nadaným nebo s dítětem intaktním je velice důležitý talent, schopnosti, kreativita, přizpůsobivost, ochota atd. na straně učitele. Základem je změna přístupu, využití vhodných metod, motivace, vytvoření spolupráce s rodiči i s dětmi samými. Na základních školách existují speciální třídy pro nadané děti, v mateřských školách se s těmito dětmi pracuje v rámci běžných tříd. V těchto běžných třídách nemusí být nadané děti

tlumeny ve svém rozvoji, ani tlačeny do předčasné specializace. Povinné cíle, obsah i podmínky vzdělávání jsou obsaženy v RVP PV, následně pak ve školním a třídním vzdělávacím programu. Zda se bude na základě těchto programů s nadanými dětmi v mateřské škole pracovat, záleží na přístupu jednotlivých učitelů a na jejich ochotě a angažovanosti v tvorbě programů pro tyto děti. Při práci s těmito dětmi se využívají různé formy práce, které musejí respektovat specifika předškolního vzdělávání (Mertin, Gillernová 2003, s. 157).

Hlavní formou činnosti dítěte v předškolním období je hra. Hra je specifickým projevem aktivity dítěte ovlivňovaná prostředím, v němž dítě žije a do něhož se hrou začleňuje. Hra přispívá k harmonickému formování dítěte, umožňuje dosahovat cílů všech složek vzdělávání, je prostředkem vzdělávací práce. Hra může být řízená - smyslová, pohybová a didaktická, volná - námětová, konstruktivní a tvořivá, kooperativní, simulační, inscenační. Učitelka ve své práci využívá všech stadií her - od her individuálních u nejmenších dětí, přes párové (kooperativní) až po hry skupinové a rovněž využívá všech druhů her. Jsou to především tvořivé hry, které si dítě vytváří samo, námětové hry, též dramatizující a konstruktivní. Učitelky pracují rovněž s hrami s pravidly a to jsou hry pohybové a didaktické.

5.6.1 Individuální forma práce

Tato forma práce umožňuje dětem pracovat podle jejich individuálních možností a schopností. Dítě si může na základě určité nabídky vybrat tu činnost, která ho zajímá, odpovídá jeho předpokladům a možnostem, je pro něj zvládnutelná, něco mu přinese a bude v ní úspěšné. Důležité pro učitele je dítě znát, protože jen tehdy může individuálně navazovat na jeho dosavadní poznatky, zkušenosti a dovednosti a nabízet mu ty činnosti, které vycházejí z jeho zájmů, ale také z jeho potřeb. Protože i nadané dítě je důležité rozvíjet ve všech oblastech. Není možné rozvíjet jen ty oblasti, ve kterých je dítě dobré.

V mateřské škole jsou ve třídě dva pedagogové a to umožňuje jednomu z nich pracovat individuálně s nadaným dítětem. K této práci lze využít rozhovoru, práce na počítači, prohlížení encyklopedií, pracovních listů a her, jejichž typ záleží na tom, co chceme u dítěte rozvíjet nebo upevnit. Lze při tom použít takové pracovní tempo, které dítěti vyhovuje. Většinou je rychlejší než u ostatních dětí.

5.6.2 Skupinová forma práce

Jde o formu práce, která je řízena pedagogem. Probíhá v menších i větších skupinách. Pedagog má předem stanovený cíl, čeho chce danou činností dosáhnout. Cílem je rozvíjet celou osobnost dítěte vytvářením tematických celků, které jsou dítěti blízké a zajímavé.

Vzhledem k tomu, že jde o skupinovou práci, upevňují se zde sociální vztahy, dítě se naučí naslouchat druhým, přijmout názor jiného, spolupracovat, což mnohdy individualisticky zaměřené dítě potřebuje. V běžné mateřské škole je problém v dělení dětí do skupin. Skupiny jsou většinou znalostně různorodé, nadané dítě se může nudit, protože úkoly se zadají podle průměrných nebo slabších dětí, pracovní tempo může být pomalejší a závěrečné hodnocení bude také prováděno podle průměrných nebo slabších dětí. Ideální by bylo vytvořit skupinu homogenní, ve které by byly všechny děti na stejné úrovni.

5.6.3 Hromadná forma práce

Hromadná forma práce je v našem školství nejvíce používaná. Ve třídě jsou děti stejného věku, probírá se stejná látka, mají stejné úkoly a podmínky. Tato forma práce minimálně rozvíjí samostatnost, tvořivost a činnost dětí. Pedagog nahlíží na třídu jako na celek a tím přehlíží individuální odlišnosti, dispozice, potřeby a zájmy dětí. Tato forma práce není vhodná pro rozvoj nadání. Pro nadané dítě může být přínosná v případě exkurze, návštěvy divadla, koncertu, kde jde o rozšiřování rozhledu a navození aktuálního problému. V mateřské škole ji lze kombinovat s individuální formou práce v případě přítomnosti druhého pedagoga.

5.6.4 Práce na základě individuálního vzdělávacího plánu

Pokud rozpoznáme, odhalíme nebo zjistíme, že máme ve třídě nadané dítě, jehož nadání je potvrzeno odborným pracovištěm, je třeba mít svolení rodičů nebo zákonných zástupců na to, aby se s dítětem mohlo pracovat a mít tak možnost nadání rozvíjet. Pro práci je velice důležitý individuální vzdělávací plán (dále IVP). Východiskem pro sestavení tohoto plánu je vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novelizace (147/2011 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. IVP vychází ze školního vzdělávacího programu dané školy a závěru poradenského zařízení. Vypracovává se za spolupráce dané mateřské školy, poradenského zařízení a zákonného zástupce dítěte (Pešatová, Tomická 2007, s. 34).

Individuální vzdělávací plán klade zvýšené nároky na pedagoga. Mnohdy však sebelépe sestavený učební plán nefunguje, pokud nemá dítě motivaci, zájem, příležitost a pochopení. Velice důležitý je v tuto chvíli vztah učitele a dítěte, učitele a rodiče, rodiče a dítěte.

6 Individuální vzdělávací plán

Školní a třídní vzdělávací programy v mateřských školách počítají s všestranným rozvojem dětí dle RVP PV. V každé mateřské škole se ale najdou děti, které potřebují v určité oblasti nebo i ve více oblastech odlišný přístup. Pro tyto děti je možné sestavit tzv. individuální vzdělávací plán. Tento plán slouží všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání daného dítěte. Vzniká na základě spolupráce mezi učitelem, vedením školy, žákem a jeho rodiči (zákonnými zástupci), pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra. Pedagogicko-psychologické poradny identifikují mimořádné nadání a nabízejí odborné posudky týkající se schopností dítěte a možností dalšího rozvoje jeho nadání. Rovněž poskytují kariérové poradenství na základě testování profesní orientace žáků. Některé poradny pořádají odpolední kluby pro nadané děti a jejich rodiče. Pokud dojde k integraci dítěte se speciálně vzdělávacími potřebami nebo dítěte nadaného, musí být tato integrace dotována podpůrnými opatřeními - speciální metody, postupy, formy a prostředky, materiálními opatřeními - speciální učebnice, kompenzační pomůcky atd. a personálními opatřeními - speciální pedagog, asistent pedagoga, snížení počtu dětí ve třídě. Pokud není škola schopna toto zajistit, mívá se integrace účinkem (Pešatová, Tomická 2007, s. 34, 35).

6.1 Přínos individuálního vzdělávacího plánu

Přínos IVP je možné spatřovat především v následujících oblastech:

- umožňuje dítěti pracovat podle svých schopností, individuálním tempem
- umožňuje učiteli pracovat s dítětem na úrovni, které ono dosahuje, a je pro něho východiskem pro plánování konkrétních aktivit pro konkrétního žáka
- do přípravy IVP se zapojují i rodiče, kteří se tak stávají spoluodpovědnými za výsledky práce svého dítěte, využívají svého práva ve vztahu k dítěti, ale také přebírají určitou zodpovědnost
- IVP vede ke sjednocení postupu, ujasnění představ o rozsahu a způsobu poskytování péče
- IVP je možno přizpůsobovat aktuální situaci (Zelinková 2007, s. 172).

6.2 Úskalí individuálního vzdělávacího plánu

Nejen přínos, ale také úskalí se objevují při práci s IVP:

- nepomůže dítěti, pokud je vypracován formálně, bez aktivní účasti všech
- Nepřinese žádné výsledky, pokud není v praxi realizován nebo realizovatelný
- učitelé mívají pocit, že je plán zneužíván, že veškerou zodpovědnost za vývoj dítěte leží pouze na škole, že rodiče požadují jen úlevy, nedbají pravidelné domácí přípravy atd. V tomto případě jde převážně o děti se specifickými vzdělávacími potřebami (Jucovičová 2009, s. 37).

6.3 Sestavení individuálního vzdělávacího plánu

Individuálně vzdělávací plán musí sledovat dvě roviny. První obsah vzdělávání, určení metod a postupů. Ve druhé rovině sledujeme specifické obtíže, snažíme se omezit příznaky, eliminovat problémy a vyzdvihnout pozitiva dítěte (Zelinková 2007, s. 173).

IVP se zpravidla připravuje na základní škole pro děti se specifickými poruchami učení nebo pro individuálně integrované děti s určitým znevýhodněním nebo postižením. Realizace IVP v mateřské škole není až tak běžnou záležitostí, přitom je jeho přínos pro dítě obrovský a i pro pedagoga je pak práce s daným dítětem efektivnější a smysluplnější. Individuální vzdělávací plán je vhodné sestavit pro nadané děti, děti s odkladem, děti s handicapem, děti s určitým oslabením nebo znevýhodněním ve vývoji nebo může jít i o děti ze složitého socio-kulturního prostředí nebo o děti cizinců. Tyto děti potřebují v některých oblastech upravit klasický vzdělávací program tak, aby se mohly optimálně rozvíjet na horní hranici svých možností. Některému dítěti stačí individuální přístup v jedné oblasti, jiné potřebuje oblastí více (Jucovičová 2009, s. 30-36).

Rozhodujícím slovem pro tvorbu IVP je SPOLUPRÁCE. Individuální plán není nikdy výmyslem jednoho nebo dvou osob, vždy je výsledkem domluvy a spolupráce rodičů, učitelů a odborníků příslušné oblasti. Uvědomí-li si rodiče, že jejich dítě se v určité oblasti nevyvíjí přiměřeně jeho věku nebo upozorní-li je na to učitelé, je určitě nutné nejprve si zajistit konzultaci s odborníky v poradenském zařízení. Toto zařízení vypracuje na základě speciálního pedagogického a psychologického vyšetření dítěte integrační zprávu, která je východiskem pro tvorbu individuálního vzdělávacího programu.

Dalším krokem je sestavení plánu týmem učitelů s konzultací odborníků. Jedná-li se o těžší postižení, obvykle se zapojí vhodné speciálně-pedagogické centrum, které doporučí i případné kompenzační pomůcky. Plán pak učitelé konzultují a probírají s rodiči, zda rodič dobře rozumí, o co v plánu jde a na co se budeme společně zaměřovat. Poté je plán realizován

v průběhu běžné vzdělávací činnosti a po uplynutí třech měsíců znovu vyhodnocován nebo upravován. Vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novelizace (147/2011 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných uvádí, co musí IVP obsahovat (Jucovičová 2009, s. 30).

Neznamená to, že ostatní děti půjdou stranou, když se bude učitel individuálně věnovat danému dítěti. Často se stačí opravdu pořádně zamyslet nad daným dítětem a jeho problémem, sepsat si jeho silné stránky, oblasti, ve kterých je potřeba pomoci, a zamyslet se nad tím, jak je posílit v běžném kolektivu, jaké kroky můžeme dělat při každodenních činnostech a na co se zaměřit při řízené činnosti. Správně vedený individuální plán v mateřské škole je základem pro další úspěšnou integraci znevýhodněného dítěte v základní škole nebo pro zvládnutí základní školy bez dalších problémů.

6.4 Obsah individuálního vzdělávacího plánu

Vyhláška č. 73/2005 Sb. a její novelizace (147/2011 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných uvádí, co musí IVP obsahovat:

- osobní údaje dítěte - jméno, škola, datum narození
- pedagogická diagnóza - psychické funkce, řeč, u starších úroveň čtení, psaní, počítání, sociální vztahy, pozitivní rysy, zájmy atd.
- konkrétní úkoly v jednotlivých oblastech
- pedagogická hlediska a postupy - např. tolerance pomalého pracovního tempa
- pomůcky
- způsob hodnocení, klasifikace a ověřování vědomostí
- organizace péče
- finanční zajištění
- dohodu o spolupráci s rodiči
- podíl žáka na terapii
- informace dalším učitelům
- kontrola plnění IVP (Zelinková 2007, s. 177).

Přílohou IVP by měla být zpráva z vyšetření poradenským zařízením.

7 Organizace zabývající se nadanými dětmi předškolního věku

První výchovnou institucí, kde se může zachytit nadání dítěte je mateřská škola. V některých městech naší republiky existují mateřské školy, které se specializují na práci s nadanými dětmi. Pokud dítě navštěvuje běžnou mateřskou školu, v kolektivu dětí si učitel všimne u dítěte mimořádných schopností, protože má praxi, zkušenosti a možnost srovnání. Zná vývojovou psychologii. Informuje rodiče o svém zjištění a záleží na rodičích, zda mají zájem o rozvíjení talentu a v jaké míře. V některých případech upozorní na nadání svého dítěte rodič. Důležitá je domluva mezi rodičem, ředitelem a učitelem mateřské školy, zda se bude nadání v této škole rozvíjet.

Další organizací jsou střediska volného času - domy dětí a mládeže, které pečují o volnočasové aktivity nejen nadaných dětí a fungují ve všech krajských a větších městech. Jsou zde nabízeny pravidelné kroužky, letní a zimní tábory, víkendové pobyty a společné akce (např. divadelní vystoupení, filmové projekce, oborové soutěže a výstavy atd.).

Základní umělecké školy jsou další vyhledávanou formou rozvíjení specifického nadání. Rozvíjí především nadání výtvarné, hudební a pohybové.

Diagnostikou nadaných dětí se zabývají pedagogicko-psychologické poradny. Tyto poradny jsou v každém větším městě. Poradnu mohou navštěvovat děti od tří do devatenácti let.

Institut dětí a mládeže připravuje soutěže a olympiády, kterých se mohou zúčastnit i předškolní děti.

Dětská Mensa - organizuje letní campy, kluby pro nadané děti, soutěže a další aktivity pro děti od 5 do 14 let. Pro vstup do Dětské Menzy je potřeba úspěšně absolvovat vstupní test, který je zohledněn věkem dítěte. Dětská Mensa spolupracuje s mateřskými školami.

(<http://www.mensa.cz/nadane-deti/>).

Projekt Nadané dítě - tento projekt začala realizovat Pedagogicko-psychologická poradna Rychnov nad Kněžnou v roce 2009. Hlavním partnerem tohoto projektu je Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. Cílem projektu je včasná identifikace nadaného dítěte a uspokojení jeho vzdělávacích potřeb metodami obohacení a akcelerace.

(<http://www.nadanedite.eu>).

Rozvojem nadání u dětí se zabývají i sportovní kluby. V těchto klubech pracují kvalifikovaní trenéři, kteří odhadnou možnosti a schopnosti dítěte. V rámci těchto možností a schopností rozvíjejí nadání dítěte.

EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část navazuje na část teoretickou a jsou v ní představeny výsledky průzkumu, který se věnoval výchově a vzdělávání nadaných dětí v mateřských školách. Pro tento výzkum byly použity dvě výzkumné metody: dotazník a pozorování.

8 Cíl

Cílem bakalářské práce je analyzovat názory a postoje učitelů na problematiku nadaných dětí. Zaměřit se na péči a pedagogické přístupy u nadaných dětí. Zjistit materiální vybavení mateřských škol na práci s nadanými dětmi. Zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání.

9 Formulované hypotézy

- H1: V mateřských školách je při práci s nadaným dítětem používána častěji skupinová forma práce než individuální forma práce.
- H2: Učitelé nepovažují za důležité věnovat větší péči dětem nadaným než dětem běžné populace.
- H3: Lze předpokládat, že u chlapců bude převažovat nadání k matematice a sportu a u dívek k časnému čtení a výtvarné činnosti.

10 Výzkumná metoda – dotazník

Sběr dat probíhal formou dotazníku (viz příloha). Dotazníky byly distribuovány v časovém období říjen 2014 až listopad 2014 prostřednictvím osobního předání. Návratnost dotazníků byla 100 %. V dotazníku převládaly uzavřené otázky.

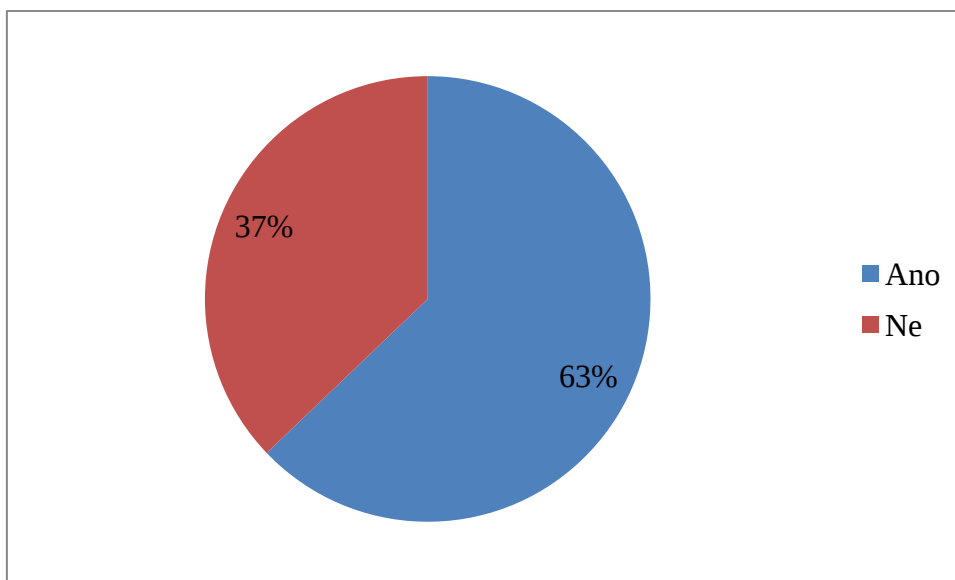
10.1 Popis výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem bylo 35 respondentů - učitelů, respektive učitelek mateřských škol s různou délkou praxe. Všichni respondenti pracují v běžných mateřských školách ve Středočeském kraji. Mateřské školy byly voleny tak, aby byly zastoupeny školy ve městě i školy v obci a zároveň tak, aby šlo o třídy jednotřídní i více třídní.

10.2 Interpretace dat

Položka č. 1

Setkala jste se ve své praxi s nadaným dítětem?

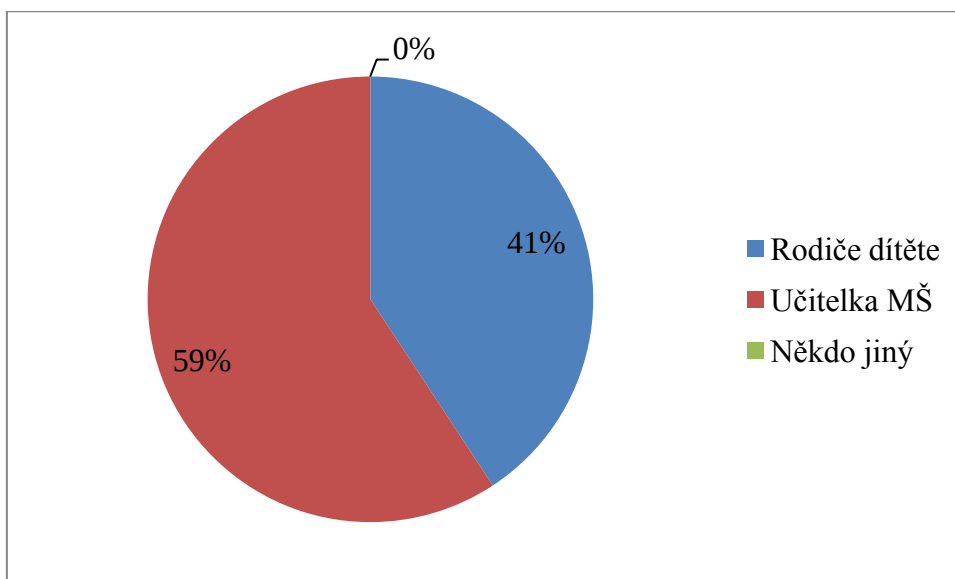

Graf č. 1 – Setkání s nadaným dítětem

Z grafu č. 1 vyplývá, že 63 % dotazovaných se ve své praxi setkala s nadaným dítětem a 37 % dotazovaných uvádí, že nikdy s nadaným dítětem nepracovalo. Tento výsledek může být ovlivněn tím, že 40 % dotazovaných pracuje v mateřské škole maximálně 5 let. Viz graf č. 19.

Položka č. 2

Kdo upozornil na nadání dítěte?

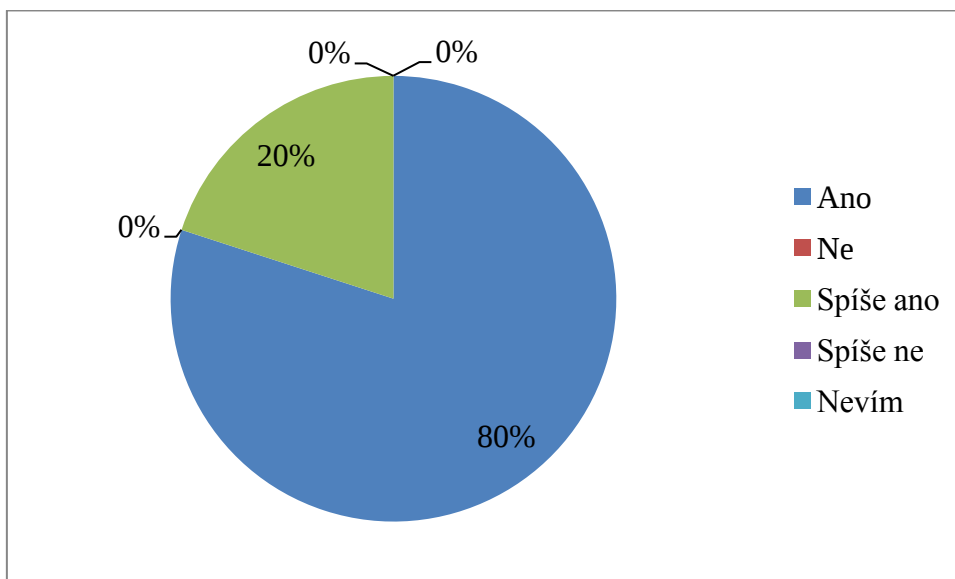

Graf č. 2 – Upozornění na nadání dítěte

Z grafu č. 2 je patrné, kdo upozornil na nadání dítěte. Z 59 % to byli učitelé mateřské školy a z 41 % rodiče nadaného dítěte. Tento výsledek je pravděpodobně způsoben tím, že učitelé mají možnost porovnání mezi dětmi, znají vývojovou psychologii a vědí, v jakém věku se u dítěte rozvíjejí jednotlivé dovednosti a schopnosti.

Položka č. 3

Je podle Vás důležité, aby v případě nadaného dítěte fungovala spolupráce mezi školou a rodinou?

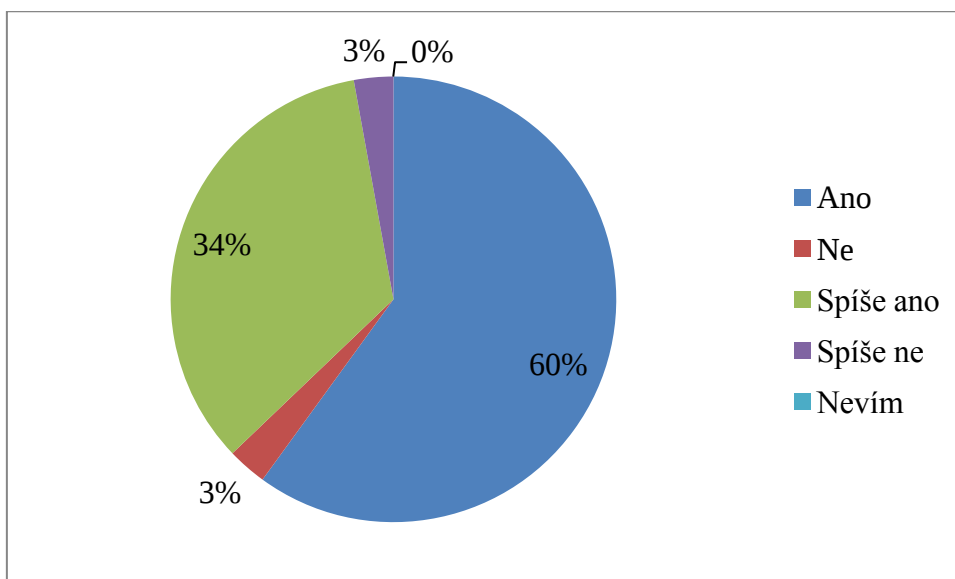

Graf č. 3 – Nutnost spolupráce mezi školou a rodinou

Z grafu č. 3 lze vyčíst, že v případě nadaného dítěte je velice důležitá spolupráce mezi školou a rodinou. Je nutné, aby dítě bylo vedeno jednotně. 80 % dotazovaných uvádí nutnost této spolupráce a 20 % dotazovaných se domnívá, že spolupráce s rodinou je spíše důležitá.

Položka č. 4

Je pro Vás osobně téma „Nadané dítě“ zajímavé?

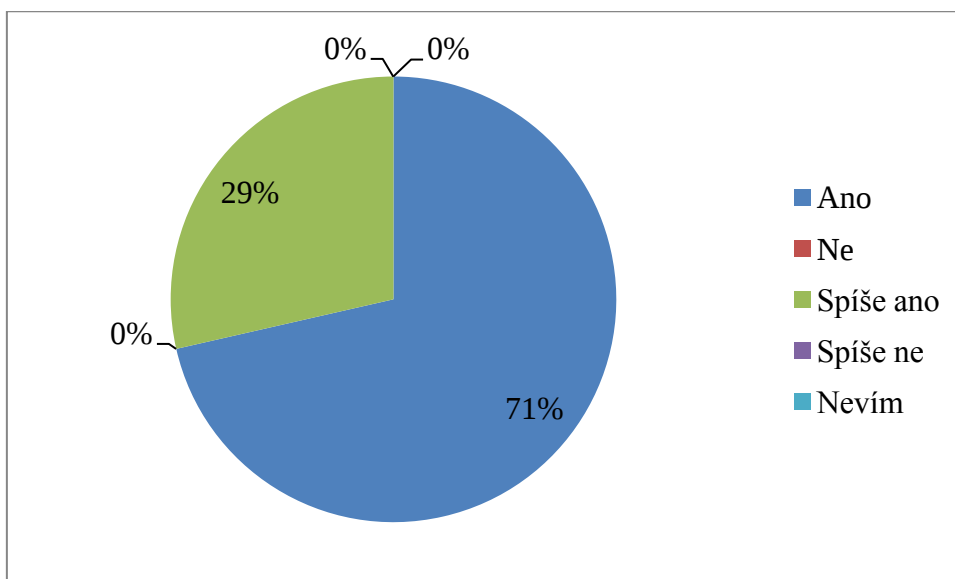

Graf č. 4 – Zájem o téma „Nadané dítě“

Z tohoto grafu je možné vyčíst, do jaké míry je pro učitele mateřských škol zajímavé téma nadaného dítěte. 60 % respondentů uvádí, že je pro ně toto téma zajímavé, pro 3 % zajímavé není, pro 34 % spíše ano a pro 3 % spíše ne.

Položka č. 5

Je podle Vašeho názoru potřebná podpora těchto dětí ve vzdělávacím procesu?

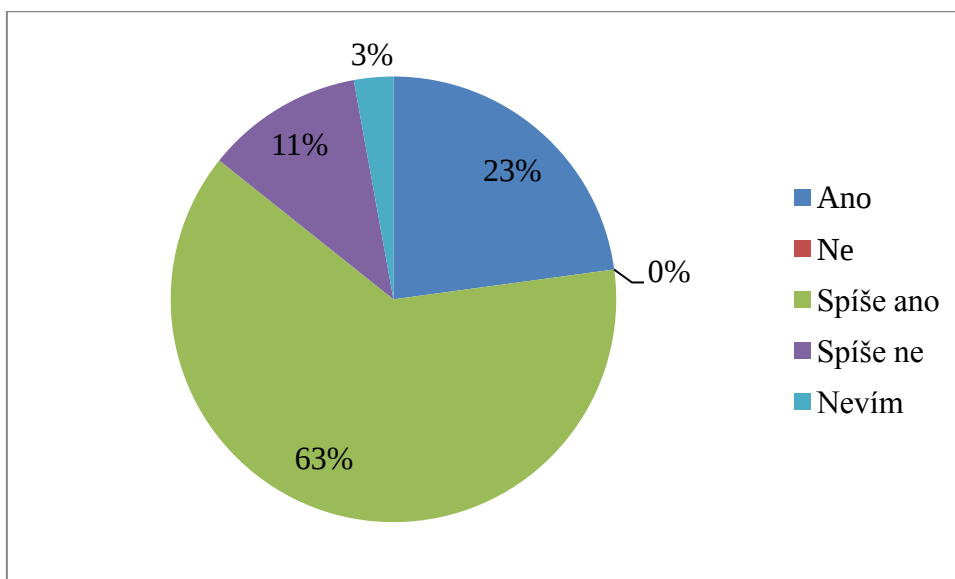

Graf č. 5 – Nutnost podpory nadaných dětí

71 % respondentů uvedlo, že nadané dítě je třeba podporovat ve vzdělávacím procesu, tzn., že je důležitá nejen podpora jeho nadání, ale je důležitá podpora ve všech oblastech. 29 % respondentů uvedlo, že by se nadané dítě mělo spíše podporovat. Respondenti se shodli na tom, že bez podpory okolí se nadané dítě neobejde.

Položka č. 6

Dokážete Vy sama rozpoznat nadané dítě?

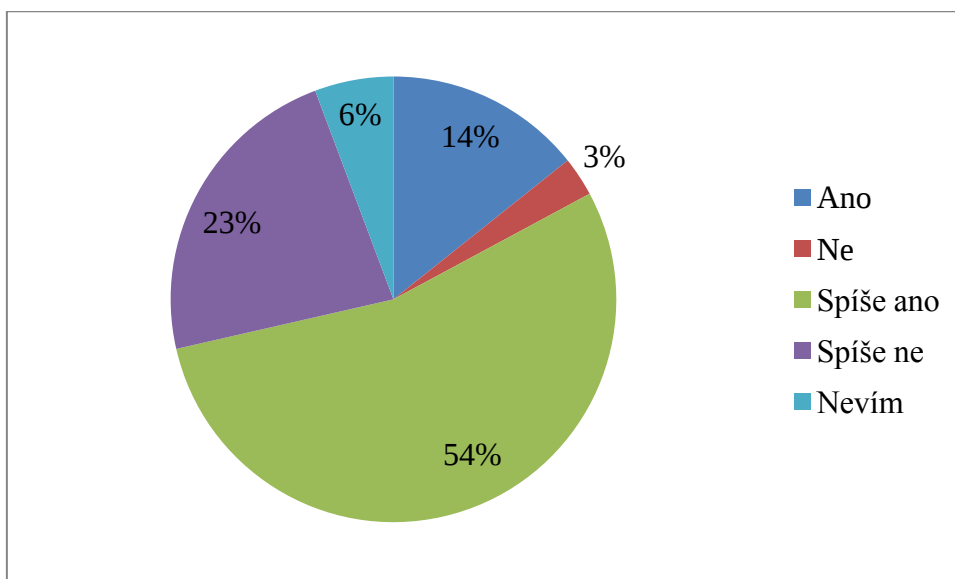

Graf č. 6 – Schopnost rozpoznání nadaného dítěte

Z tohoto grafu lze vyčíst, kolik učitelů pozná a identifikuje nadané dítě. Pouze 23 % dotazovaných pozná jistě nadané dítě, 63 % spíše ano, 11 % spíše ne, 3 % dotazovaných neví. Nenašel se nikdo, kdo by nadané dítě vůbec nepoznal. Učitelé znají vývojovou psychologii a vědí, v jakém věku se u dítěte rozvíjejí jednotlivé dovednosti a schopnosti. K rozpoznání nadání jim tato znalost pomůže.

Položka č. 7

Víte, jak nadané dítě optimálně rozvíjet?

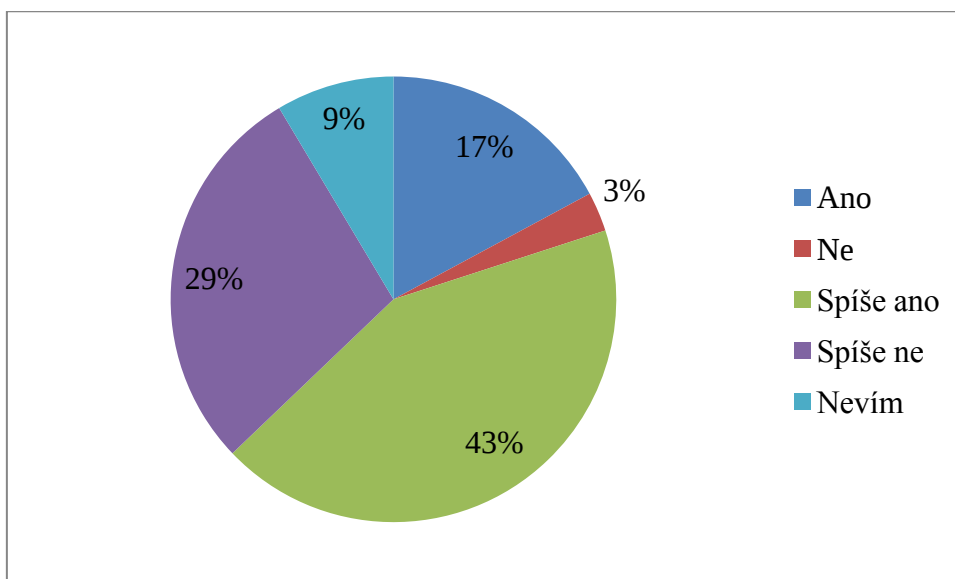

Graf č. 7 – Znalost způsobů rozvoje nadaného dítěte

Vzhledem k tomu, že téma nadané dítě je v současné době častěji probíráno, existují na toto téma semináře pro učitele. 34 % respondentů odpovědělo, že vědí spíše ano, jak nadání u dítěte rozvíjet, 14 % ví jistě, jak nadané dítě optimálně rozvíjet, 3 % neumí nadání rozvíjet, 23 % spíše neumí a 6 % respondentů neví, zda to umí nebo zda by to uměli, kdyby měli příležitost.

Položka č. 8

Má nadané dítě ve Vaší mateřské škole možnost rozvíjet své nadání?

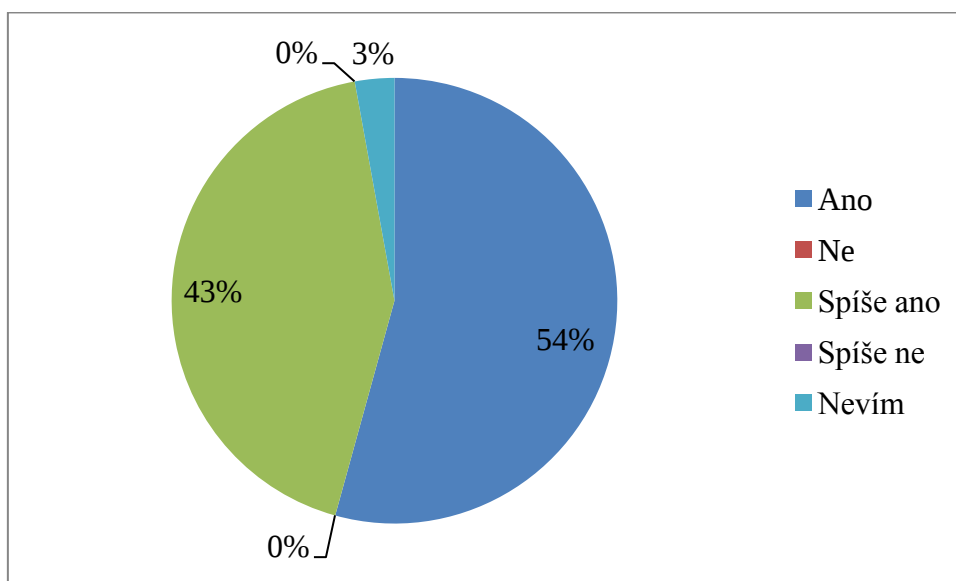

Graf č. 8 – Možnost rozvoje nadání v mateřské škole

Výsledek tohoto grafu s největší pravděpodobností ovlivnilo prostorové a materiální vybavení mateřských škol a také čas, který je v mateřských školách na jednotlivé činnosti vymezen. Pouze 17 % z dotazovaných odpovědělo na tuto otázku ano, 43 % spíše ano, 3 % ne, 29 % spíše ne a 9 % dotazovaných neví, zda má nadané dítě v jejich mateřské škole možnost rozvíjet své nadání. Jsou to s největší pravděpodobností ti, kteří se ve své praxi nikdy nesetkali s nadaným dítětem.

Položka č. 9

Domníváte se, že není důležité věnovat větší péči nadaným dětem v mateřské škole než dětem intaktním?

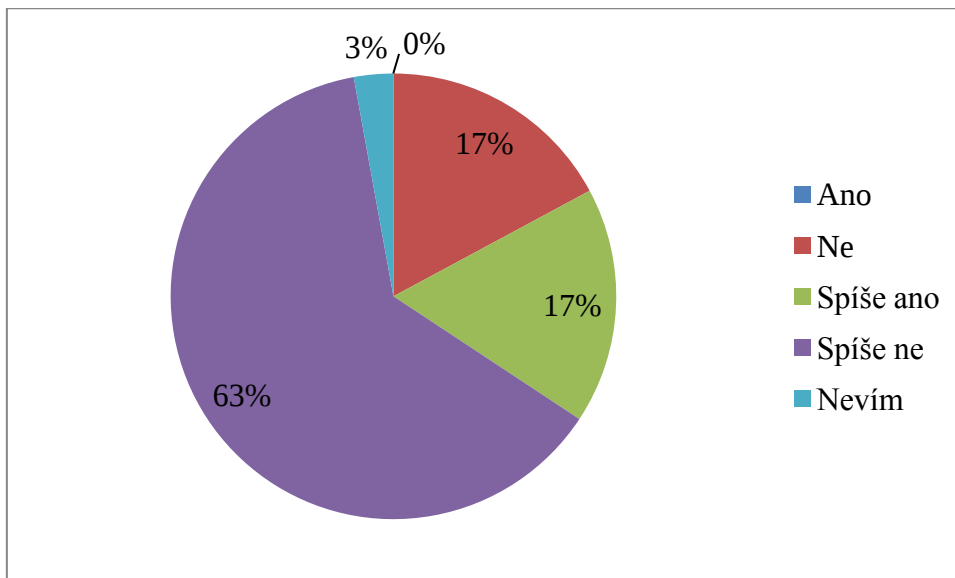

Graf č. 9 – Nutnost věnování péče nadaným dětem v mateřské škole

54 % respondentů se domnívá, že není důležité věnovat větší péči nadaným dětem v mateřské škole. 43 % respondentů se domnívá, že věnovat větší péči nadanému dítěti není spíše potřeba, 3 % neví, zda je to důležité.

Položka č. 10

Je podle Vás v běžné mateřské škole čas na práci s nadaným dítětem?

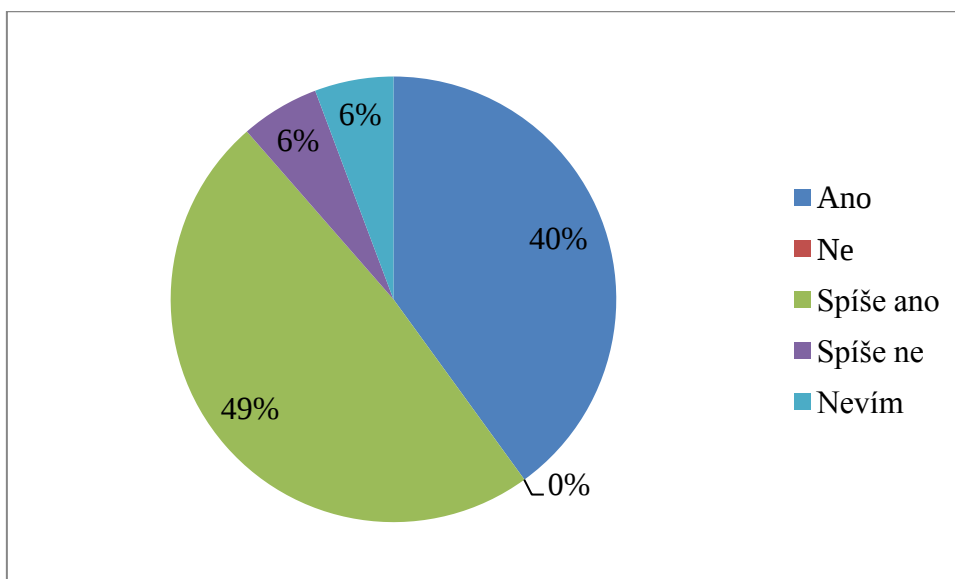

Graf č. 10 – Čas na práci s nadaným dítětem v mateřské škole

Výsledek tohoto grafu jistě ovlivnil vysoký počet dětí ve třídách mateřské školy. Učitelé mají často ve třídách děti, které potřebují více péče, pozornosti a pomoci. Pokud nadané dítě ve třídě „funguje“, učitel se mu věnuje tak jako ostatním intaktním dětem. Proto 63 % dotazovaných odpovědělo, že na práci s nadaným dítětem v běžné mateřské škole spíše čas není, 17 % tvrdí, že čas není určitě, 17 % odpovědělo, že čas spíše je, 3 % dotazovaných neví, zda by měli čas na práci s nadaným dítětem a ani jeden dotazovaný neodpověděl, zda by měl čas na práci s nadaným dítětem v běžné mateřské škole.

Položka č. 11

Jsou nadané děti přínosem pro třídu?

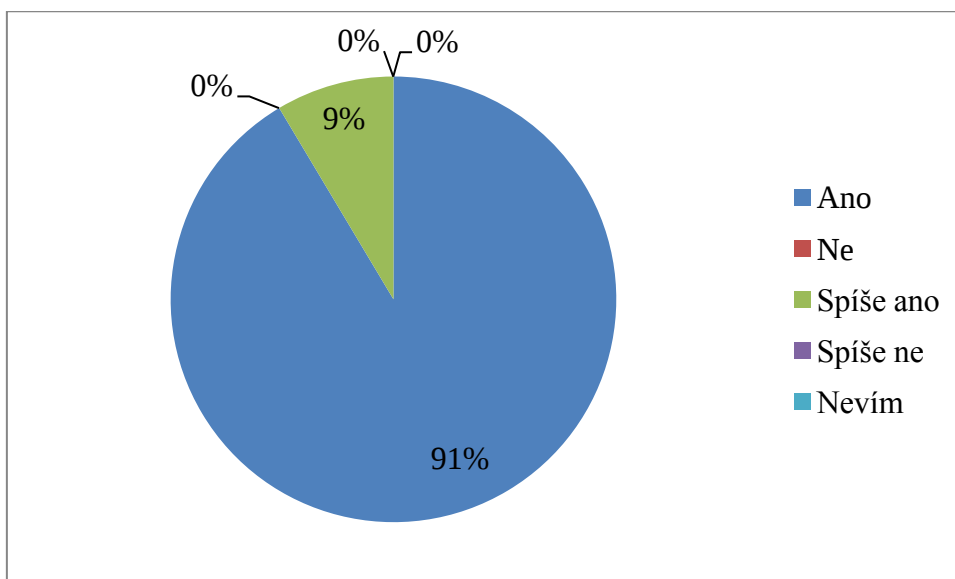

Graf č. 11 – Přínos nadaných dětí pro třídu

Z výsledku tohoto grafu je patrné, že pokud se ve třídě objeví nadané dítě, je pro tuto třídu přínosem. Děti se od něho mohou přiučit. 49 % respondentů uvádí, že nadané dítě je spíše přínosem pro třídu, 40 % uvádí, že nadané dítě je zcela prokazatelně přínosem, 6 % uvádí, že spíše není přínosem a stejné procento respondentů neví, zda je nadané dítě přínosem pro třídu.

Položka č. 12

Je podle Vás pro rozvoj nadání důležitá podpora rodiny nadaného dítěte?

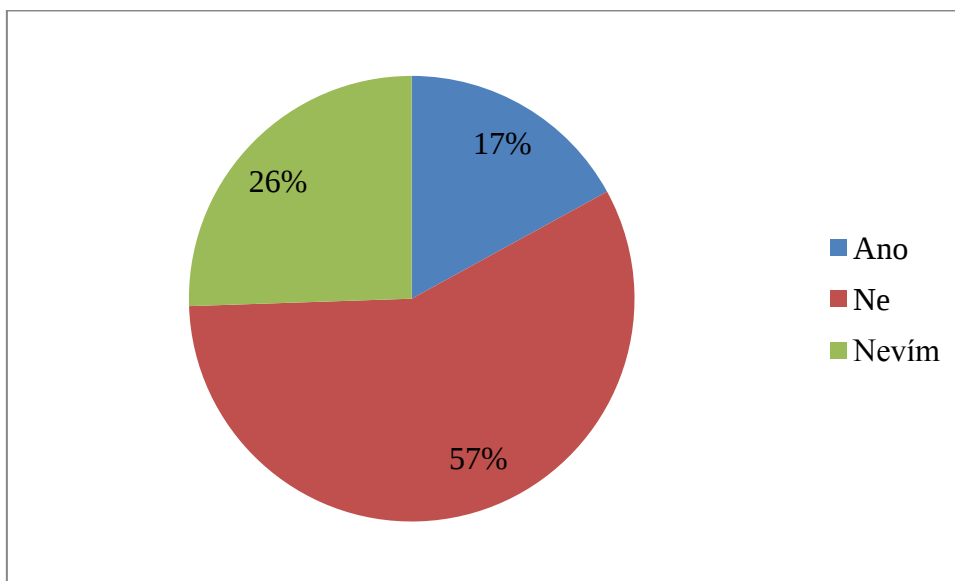

Graf č. 12 – Nutnost podpory rodiny nadaného dítěte

Zde se objevila téměř 100% shoda všech respondentů. 91 % z nich uvádí, že pro rozvoj nadání je důležitá podpora rodiny nadaného dítěte. Lze se tedy domnívat, že pokud by rodina nadané dítě nepodporovala, nadání by se nemuselo dále rozvíjet. Nejde jen o finanční podporu rodiny, jde o povzbuzení, důvěru a čas, který rodina věnuje tomuto nadání.

Položka č. 13

Mají nadané děti ve Vaší mateřské škole svůj IVP na základě vyšetření v poradenském zařízení?

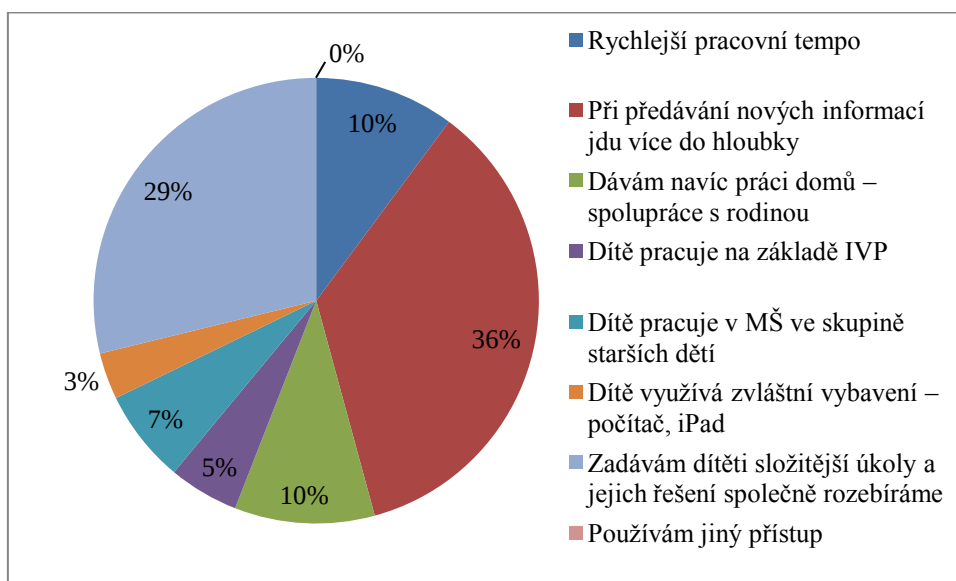

Graf č. 13 – IVP nadaných dětí v mateřské škole

Vzhledem k tomu, že problematika nadaných dětí, jejich výchova a vzdělávání jsou v naší republice téměř na počátku, velké procento nadaných dětí nemá v mateřských školách svůj individuální vzdělávací program. Dalším důvodem je to, že v předškolním věku většinou děti nepodávají v konkrétních oblastech mimořádné výkony a nemají dominantní zájem. Jsou však v určité oblasti šikovnější a psychologickým vyšetřením u nich je zaznamenán jistý osobnostní potenciál, díky kterému bude dítě v budoucnu schopno mimořádné výkony v určité oblasti podávat. Jedná se o tzv. latentní nadání. 57 % dotazovaných uvádí, že nadané dítě v jejich mateřské škole nemá svůj IVP, 26 % dotazovaných neví, zda má nadané dítě v jejich mateřské škole IVP a pouze 17 % uvádí, že nadané dítě v jejich mateřské škole má svůj IVP.

Položka č. 14

Jaké pedagogické přístupy používáte nebo se domníváte, že by byly vhodné použít při práci s nadaným dítětem?

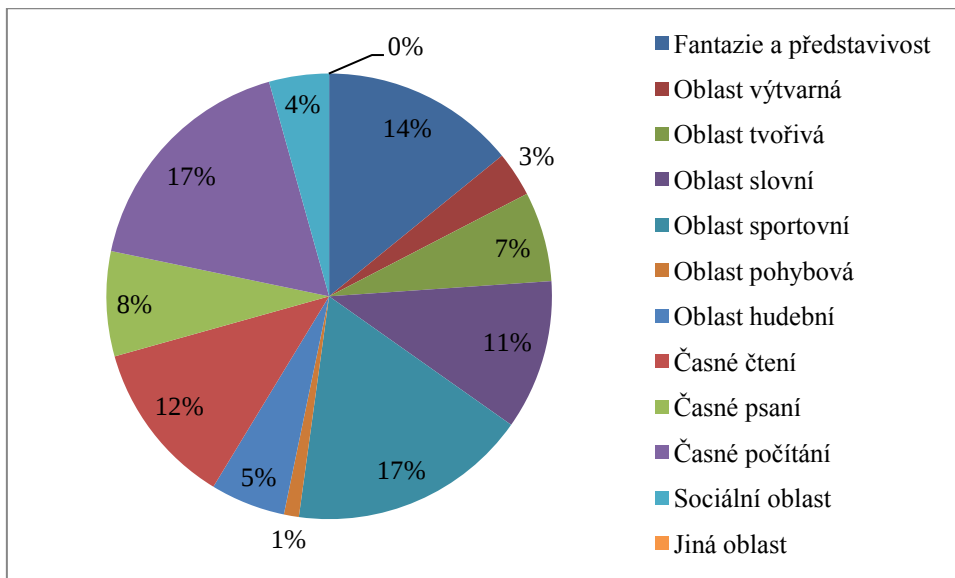

Graf č. 14 – Používané pedagogické přístupy při práci s nadaným dítětem

V této položce mohli respondenti označit v dotazníku více možností. Proto je popis grafu v procentech. Respondenti využili všechny nabízené alternativy kromě volné odpovědi a tou bylo, že používají jiný pedagogický přístup, nežli je uvedeno v nabídce. Nejčastěji používanou metodou je ta, při které jde učitel při předávání nových informací více do hloubky. Jedná se o obohacující variantu rozvoje nadání tzv. enrichment. Tu používá 36 % respondentů. Dále je využíváno zadávání složitějších úkolů, jejichž řešení se společně s učitelem rozebírá. Tuto metodu ve své práci používá 29 % respondentů. Zajímavé je, že počítač nebo iPad používají při práci s nadaným dítětem pouze 3 % respondentů. Je to zřejmě způsobeno nedostatkem financí.

Položka č. 15

V jakých oblastech se podle Vaší zkušenosti nejvíce projevuje nadání u chlapců?

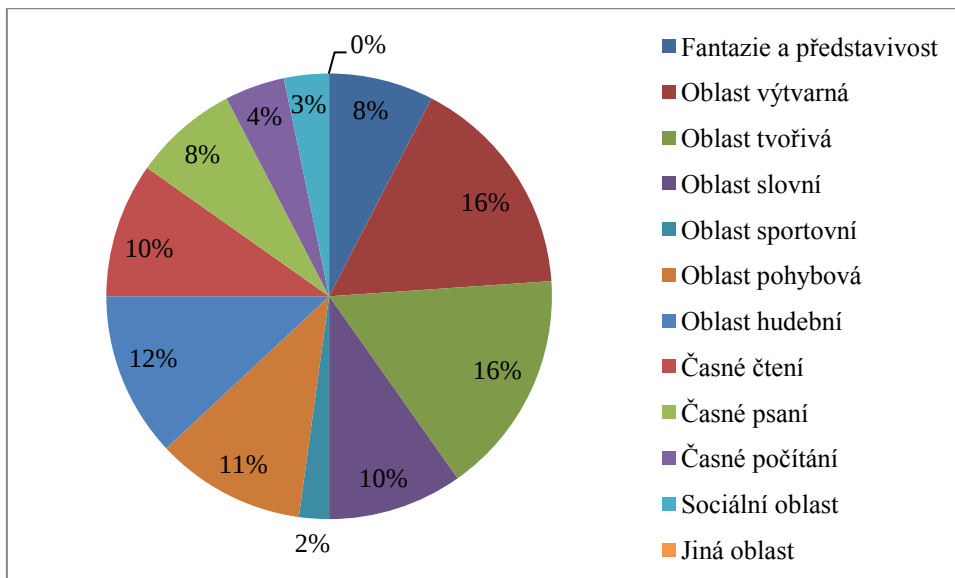

Graf č. 15 – Oblasti nadání u chlapců

V této položce mohli respondenti označit v dotazníku více možností. Proto je popis grafu v procentech. Respondenti opět využili ve svých odpovědích všechny nabízené alternativy kromě volné odpovědi a tou bylo, že se nadání u chlapců projevuje v jiné oblasti, nežli je uvedeno v nabídce. Shoda se objevila v položce časné počítání 17 % a v oblasti sportovní rovněž 17 %. Fantazie a představivost se projevila u 14 % chlapců, časné čtení je uvedeno u 12 % nadaných chlapců, oblast slovní je zastoupena 11 %, časné psaní 8 %, oblast tvořivá 7 %, oblast hudební 5 %, sociální oblast 4 %, oblast výtvarná 3 % a oblast pohybová 1 %.

Položka č. 16

V jakých oblastech se podle Vaší zkušenosti nejvíce projevuje nadání u dívek?

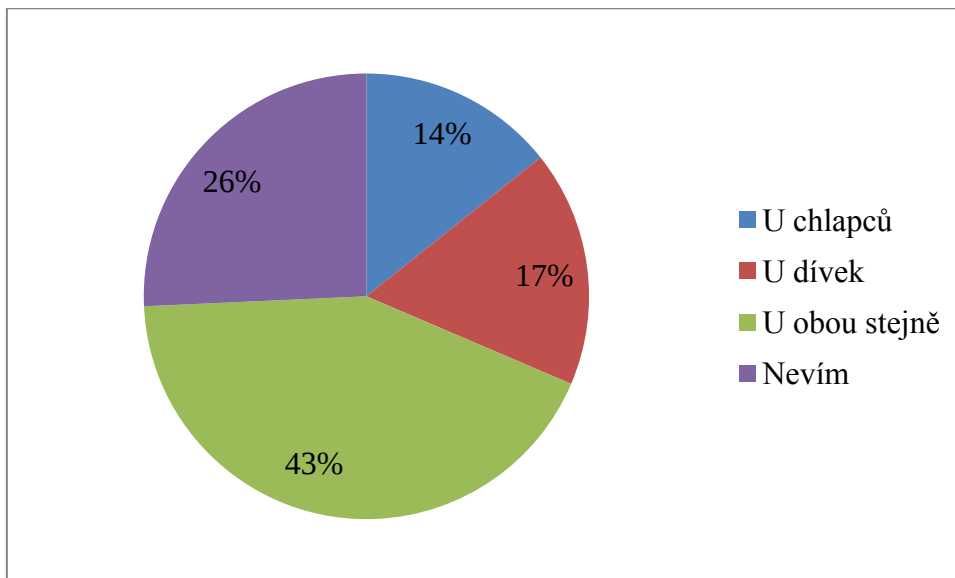

Graf č. 16 – Oblasti nadání u dívek

I v této položce mohli respondenti označit v dotazníku více možností. Proto je popis grafu v procentech. Respondenti v této položce opět využili všechny nabízené alternativy kromě volné odpovědi a tou bylo, že se nadání u dívek projevuje v jiné oblasti, nežli je uvedeno v nabídce. Shoda se objevila v položce oblast tvořivá 16 % a oblast výtvarná rovněž 16 %. Nadání v oblasti hudební se projevilo u 12 % dívek, nadání v oblasti pohybové se projevilo u 11 %, nadání v oblasti slovní a časné čtení shodně u 10 %, u časného psaní a fantazie došlo opět ke shodě, a to 8 %. U 4 % dívek se nadání objevilo časné počítání, u 3 % nadání v sociální oblasti a u 2 % v oblasti sportovní.

Položka č. 17

U koho se podle Vás objevuje nadání častěji?

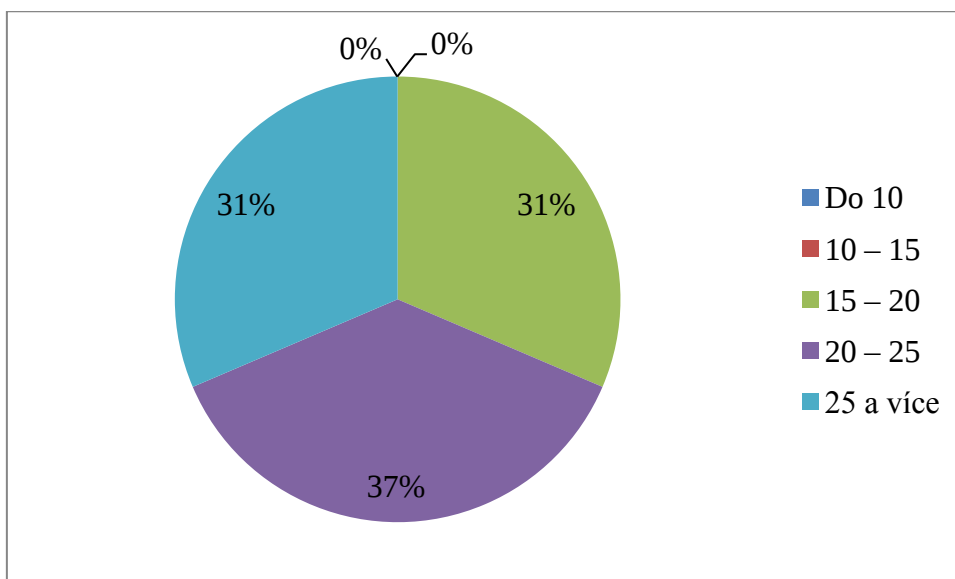

Graf č. 17 – Výskyt nadání u dětí

Z grafu je patrné, že z větší části se nadání objevuje u chlapců i dívek ve stejném poměru. To uvedlo 43 % dotazovaných, 17 % uvádí, že se nadání objevuje více u dívek, 14 % uvádí, že se nadání objevuje více u chlapců a 26 % nedokáže posoudit, u koho se nadání objevuje více.

Položka č. 18

Kolik dětí máte celkem ve třídě?

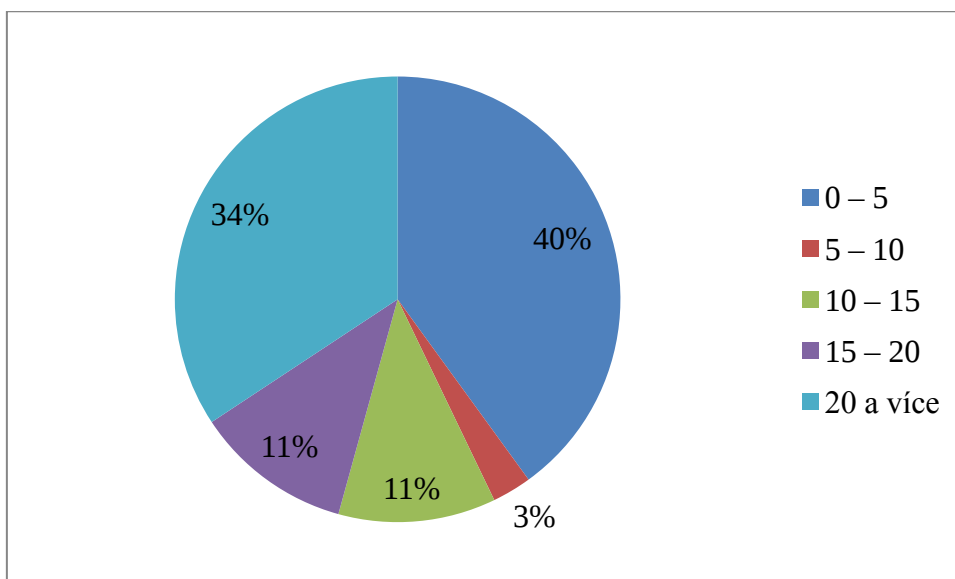

Graf č. 18 – Počty dětí ve třídách

Respondenti využili tři možné odpovědi z nabízených 5. 37 % respondentů uvádí, že ve třídě mateřské školy má 20–25 dětí, 31 % respondentů má ve třídě 25 dětí a více a rovněž 31 % respondentů má ve třídě 15–20 dětí. Počet dětí ve třídě mateřské školy závisí na velikosti třídy, herny a technickém vybavení.

Položka č. 19

Kolik let praxe v mateřské škole máte?

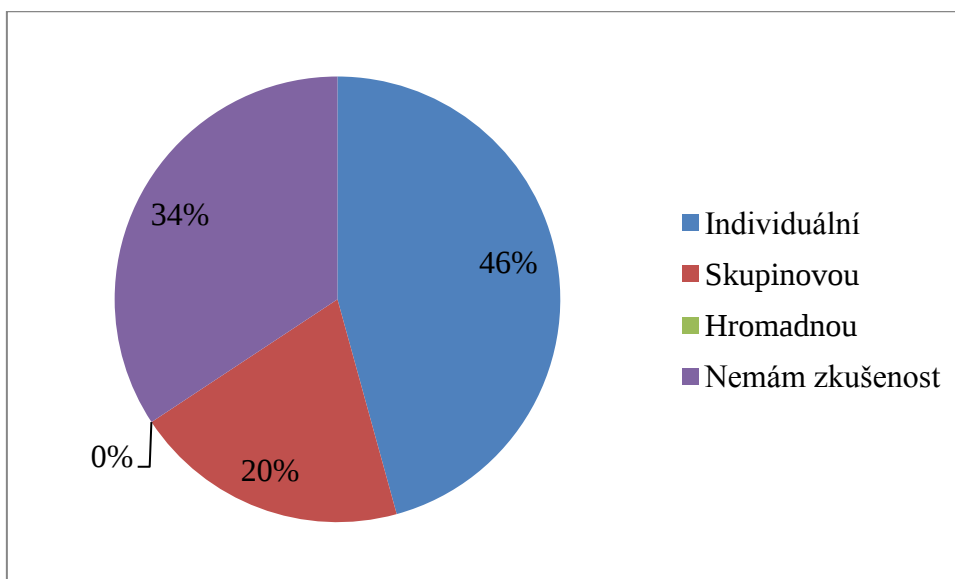

Graf č. 19 – Délka praxe v mateřské škole

Délka praxe jistě ovlivní počet nadaných dětí, se kterými se učitel během svého působení v mateřské škole setkal. Dotazník, který autorka rozdala v mateřských školách, vyplnilo celkem 35 učitelů resp. učitelek. 40 % z nich pracuje v mateřské škole 0–5 let, 34 % má praxi delší než 20 let, 11 % pracuje v mateřské škole 10–15 let a stejně tak 11 % pracuje v mateřské škole 15–20 let. 3 % dotazovaných má praxi 5–10 let.

Položka č. 20

Při práci s nadaným dítětem upřednostňuji tuto formu práce.

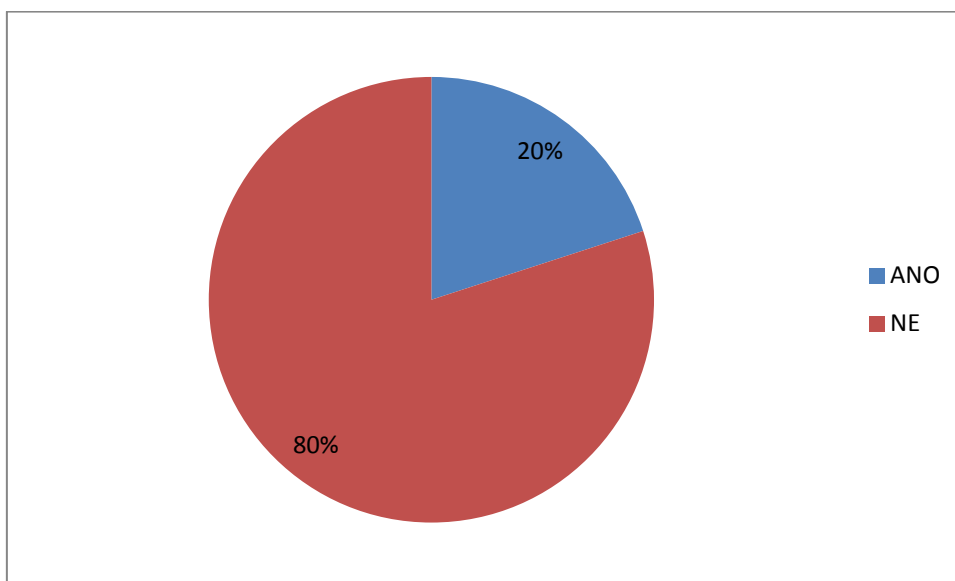

Graf č. 20 – Formy práce s nadaným dítětem

Tato položka nabízela 4 varianty odpovědí: individuální, skupinovou, hromadnou formu práce a nemám zkušenost. Jednalo se o zvolení formy práce, kterou učitel upřednostňuje při práci s nadaným dítětem. Individuální formu práce upřednostňuje 43 % dotazovaných, skupinovou formu práce 20 % dotazovaných, 34 % dotazovaných nikdy nepracovalo s nadaným dítětem. Žádný z dotazovaných neupřednostňuje při práci s nadaným dítětem hromadnou formu práce.

Položka č. 21

Umíte Vy sama vypracovat individuální vzdělávací plán?

Graf č. 21 – Znalost vypracování individuálního vzdělávacího plánu

Z výsledku tohoto grafu je jasně patrné, že učitelé mateřských škol neumějí vypracovat individuální vzdělávací plán. To uvedlo 80 % dotazovaných. Pouze 20 % dotazovaných tento plán umí vytvořit. Vzhledem k tomuto výsledku vytvořila autorka vlastní návrh IVP, který je navrhovaným opatřením.

11.3 Vyhodnocení hypotéz

H1: *V mateřských školách je při práci s nadaným dítětem používána častěji skupinová forma práce než individuální forma práce.*

Data pro ověření této hypotézy vycházejí z položky č. 20 v dotazníku. Tato položka nabízela 4 varianty odpovědí: individuální, skupinovou, hromadnou formu práce a nemám zkušenost. Jednalo se o zvolení formy práce, kterou učitel upřednostňuje při práci s nadaným dítětem. Individuální formu práce upřednostňuje 43 % dotazovaných. Skupinovou formu práce upřednostňuje 20 % dotazovaných, 34 % dotazovaných nikdy nepracovalo s nadaným dítětem. Žádný z dotazovaných neupřednostňuje při práci s nadaným dítětem hromadnou formu práce.

Hypotéza nebyla dokázána pravděpodobně z toho důvodu, že mezi správné vlastnosti pedagoga patří ochota učit se stále novým věcem a mezi toto učení patří i přístupy a ochota pracovat s nadanými dětmi. A jak potvrzují naše výsledky, oslovení respondenti toto zřejmě splňují a s nadanými dětmi ve svých třídách individuálně pracují nebo by pracovali.

Hypotéza byla falzifikována

H2: *Učitelé nepovažují za důležité věnovat větší péči dětem nadaným než dětem intaktním.*

Data pro ověření této hypotézy vycházejí z položky č. 9 v dotazníku. 54 % respondentů se domnívá, že není důležité věnovat větší péči nadaným dětem v mateřské škole. Zároveň 43 % dotazovaných odpovědělo, že není spíše důležité těmto dětem věnovat větší péči a pouze 3 % neví, zda je to důležité.

Hypotéza byla dokázána. Učitelé nepovažují za důležité věnovat větší péči nadaným dětem než dětem intaktním.

Hypotéza byla verifikována

H3: *Lze předpokládat, že u chlapců bude převažovat nadání k matematice a sportu a u dívek časné čtení a výtvarné činnosti.*

Data pro ověření této hypotézy pochází z položky č. 15 a č. 16 v dotazníku. Hypotéza byla dokázána. U chlapců převažuje nadání k matematice a sportu, u dívek se nejvíce projevuje v oblasti výtvarné a tvořivé.

Hypotéza byla verifikována

12 Výzkumná metoda – pozorování

V bakalářské práci použila autorka jako druhou výzkumnou metodu pozorování. Pozorování bylo přímé, zúčastněné, zjevné a krátkodobé. Tato metoda spočívá v záměrném sledování probíhajících událostí a jejich zaznamenávání.

12.1 Popis výzkumné ho vzorku

Výzkumným vzorkem bylo 6 běžných mateřských škol, ve kterých je celkem 411 dětí. Dvě školy se nacházejí v malé obci, dvě školy v menším městě a dvě ve velkém městě. Tento výběr byl záměrný. Autorka chtěla zjistit, zda se nadané dítě může objevit v mateřské škole v obci, v malém nebo velkém městě. Úkolem pozorování bylo zjistit, jaké formy práce a pedagogické přístupy učitelé nejčastěji používají při práci s nadaným dítětem, zda mají na tuto práci dostatek času a zda mají mateřské školy materiální vybavení pro práci s těmito dětmi.

Všechny navštívené mateřské školy pracují podle školního vzdělávacího programu, který vychází z RVP PV. Školní vzdělávací plány mají školy doplněny nabídkou různých aktivit podle zájmů a mimořádných schopností či mimořádného nadání dětí. Ve všech pozorovaných mateřských školách pracují ve třídě dvě paní učitelky. V žádné škole nepracuje asistent pedagoga nebo osobní asistent.

12.2 Interpretace dat

Ve všem navštívených mateřských školách pracují učitelé s dětmi individuálně, skupinově i hromadně. Formu práce volí podle činností. Děti jsou rozvíjeny ve všech oblastech.

Nadané dítě se objevilo v mateřské škole v malé obci, v menším městě i ve velkém městě. Velikost města nemá vliv na výskyt nadaného dítěte. Šlo o tři různá nadání. U chlapců se jednalo o nadání na matematiku a zeměpis a u dívky to bylo časné čtení a psaní. Ani jedno z těchto dětí nepracuje podle IVP. Jedno dítě bylo pro své nadání vyšetřeno v poradenském zařízení. Učitelé nepovažovali za důležité věnovat těmto dětem větší péči než dětem běžné populace, ale byli požádáni rodiči těchto dětí. Ve všech třech případech učitelé této žádosti vyhověli a pracují s těmito dětmi individuálně ve volných chvílích, ale ne pravidelně. Tyto chvíle se naskytnou většinou ráno, když ještě není ve třídě tolik dětí, nebo po příchodu druhé paní učitelky. Při práci upřednostňují obohacující variantu rozvoje nadání. K práci používají pracovní listy, úkoly na samostatné řešení problémů, encyklopedie, inspirativní hry a hlavolamy, LOGICO PICCOLO a iPad. Ve všech případech má dítě iPad vlastní, protože

mateřská škola nemá dostatek financí na technické vybavení. U všech třech dětí je potřeba posilovat i slabší stránky – nevyzrálост v sociální oblasti. Děti nemají problémy v samoobslužných činnostech.

Rozvoj a podpora nadaných dětí v těchto mateřských školách je zajišťována a organizována tak, aby nebyla jednostranná, a aby neomezovala rozvoj a podporu intaktních dětí.

12.3 Vyhodnocení hypotéz

H1: *V mateřských školách je při práci s nadaným dítětem používána častěji skupinová forma práce než individuální forma práce.*

Hypotéza nebyla dokázána. Na základě pozorování bylo zjištěno, že při práci s nadaným dítětem učitelé používají individuální formu práce a obohacující pedagogický přístup.

Hypotéza byla falzifikována

H2: *Učitelé nepovažují za důležité věnovat větší péči dětem nadaným než dětem intaktním.*

Hypotéza byla dokázána. V mateřských školách nepovažují paní učitelky za důležité, věnovat větší péči dětem nadaným než dětem intaktním. Věnují se mu pouze na základě žádosti rodičů, ne však na úkor ostatních dětí.

Hypotéza byla verifikována

H3: *Lze předpokládat, že u chlapců bude převažovat nadání k matematice a sportu a u dívek časné čtení a výtvarné činnosti.*

Hypotéza byla dokázána. U chlapců se objevilo nadání v matematice a zeměpise, u dívek šlo o časné čtení a psaní.

Hypotéza byla verifikována

Výsledky hypotéz v dotazníku a v pozorování se shodují.

Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsou shrnuty poznatky o nadaných dětech, jejich zvláštích, výchově a vzdělávání, možnostech dalšího rozvoje nadání, informace o tom, proč je důležité se tímto tématem hlouběji zabývat. V empirické části jsou představeny výsledky průzkumu práce učitelů s nadanými dětmi, jejich názory na nadané dítě.

Téma „Nadané dítě“ je v současné době aktuálním tématem a tématem vhodným k diskusi. Vydávají se publikace o nadaných dětech, existují odborné kurzy nebo přednášky na toto téma. Pomalu se toto téma dostává i do mateřských škol, které pracují podle školních vzdělávacích programů a ty jsou stále častěji doplňovány nabídkou různých aktivit pro nadané děti.

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat názory a postoje učitelů na problematiku nadaných dětí. Zjistit, jaké pedagogické přístupy jsou nejčastěji u nadaných dětí používány. Jaké je vybavení mateřských škol pro práci s nadanými dětmi a nakonec zmapovat oblasti, ve kterých se u dětí projevuje nadání.

Ze tří formulovaných hypotéz byly dvě verifikovány a jedna verifikována nebyla. Výsledky průzkumu ukázaly, že téma „Nadané dítě“ není všem učitelům cizí. Někteří mají vlastní zkušenosti s prací s tímto dítětem. Vědí, že je důležitá podpora těchto dětí jak ze strany učitelů, tak ze strany rodičů. Jsou si vědomi toho, že je důležité věnovat se nadanému dítěti individuálně, ale zároveň uvádějí, že mají málo času na práci s tímto dítětem a nedostatečné materiální vybavení. Výsledkem bakalářské práce je také důležité zjištění, že učitelé neumějí vypracovat individuální vzdělávací plán. Z toho důvodu je v navrhovaných opatřeních návrh IVP.

Nadané děti jsou specifickou sociální skupinou, které by se měla věnovat pozornost. Někteří pedagogičtí pracovníci vůbec netuší, s jakými nejrozličnějšími problémy se nadané děti ve výchovném a pedagogickém procesu potýkají. Mnozí podceňují důležitost znalostí psychických zvláštností nadaného dítěte, nerespektují jeho přednosti a nedostatky. A právě těmto učitelům, rodičům i prarodičům nadaných dětí by mohla být tato práce užitečná.

Navrhovaná opatření – individuální vzdělávací plán

V této části bakalářské práce se autorka věnuje návrhu konkrétního individuálně vzdělávacího plánu pro nadané dítě na základě výsledků v dotazníku. Z grafu č. 21 vyplývá, že učitelé neumějí sestavit IVP.

Při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu vycházela autorka z analýzy dokumentů, která zachycuje aktuální úroveň dovedností a znalostí dívky a odhaluje specifické vzdělávací potřeby. Dívka je velmi komunikativní, je zvědavá, při řeči využívá širokou slovní zásobu, formuluje celé věty, zvládne reprodukovat krátký příběh či prožitý zážitek a událost. Dívce nedělá problém samostatné vystoupení, prezentace a obhajoba svého názoru. Dívka vyniká při činnostech, jež se zaměřují na výtvarnou a tvořivou činnost. Zde se projevuje její preciznost, vytrvalost a rychlejší pracovní tempo. Na základě těchto údajů stanovila autorka vzdělávací cíle zaměřující se na oblast verbální, oblast logických a myšlenkových operací a oblast výtvarných a tvořivých činností. Za účelem dalšího pozitivního rozvoje těchto dovedností volila adekvátní metody, formy práce, učební pomůcky a materiály.

Jméno: dívka

Věk: 6 let

1. Základní ustanovení

- dítě bude vzděláváno dle Školního vzdělávacího programu „Okénko do světa“
- individuální péče bude poskytována ve všech výchovně-vzdělávacích činnostech s ohledem na nadané dítě. Zvýšená péče je nutná v oblasti sociálních dovedností
- pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení
- individuální pedagogická práce probíhá v rámci denního režimu 15–20 minut a je zajištěna pedagogy MŠ
- zajistit více podnětů během dne, prostor pro samostatnou činnost v době, kdy ostatní děti odpočívají
- intelektový výkon lehce nadprůměrný.

2. Pedagogická diagnostika

Dívka projevuje nadprůměrnou úroveň ve verbální oblasti. Je velmi komunikativní s výbornými vyjadřovacími schopnostmi. Má vynikající všeobecný přehled a širokou slovní zásobu. Zvládá logické i myšlenkové operace. Prokazuje výborné výsledky v krátkodobé

i dlouhodobé paměti, snadno si záměrně zapamatuje fakta, události či jiné situace, jež sama zažila, viděla či slyšela. Vykazuje výborné dovednosti v oblasti výtvarných a tvořivých činností. Dívka se naučila sama číst a psát bez toho, aby ji dospělí k tomu záměrně vedli, sama si vyhledávala v knihách, ptala se a chtěla, aby jí učitelka ukazovala, jak se které písmeno píše. V tom je výrazný rozdíl s intaktními dětmi.

3. Konkrétní úkoly v následujících oblastech

Verbální oblast

- podporovat zvědavost dítěte a poskytovat nové podněty
- diskutovat o společně prožitých událostech, akcích či programech
- podporovat zájem o nové věci a poskytovat k nim komentář
- umožnit diskusi o svých názorech
- četba a kontakt s literaturou
- zařazovat hry se slovní tematikou - reprodukce pohádky či jiného příběhu, popis obrázku, recitace, zpěv
- sledování televizních programů s naučnou tematikou.

Logické operace a myšlení

- zařazovat cvičení na rozvoj logického myšlení (rébusy)
- zařazovat vhodné myšlenkové úlohy (slovní úlohy, řešení problémů)
- využívat při činnostech kreativní formy úkolů.

Jemná motorika

- zařazovat při činnostech práci s netradičními materiály (barvy, papír, textil, peří apod.)
- umožnit při činnostech využívat různé techniky (malování, koláže, mozaiky apod.)
- respektovat individuální úroveň dovedností a dle potřeby a uvážení učitele obohacovat pracovní činnosti - zadávat další náročnější úkoly
- umožnit pracovat rychlejším tempem
- respektovat vlastní postupy práce
- vyhradit čas pro individuální péči pedagoga
- hodnotit v průběhu plnění činnosti
- podporovat zájem o činnosti i mimoškolní zařízení (kroužky).

Rozvoj kooperativních dovedností

- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupině - sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti.

Oblast interpersonální - dítě a ten druhý

- seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému, vytváření prosociálních postojů
- běžné verbální i neverbální komunikační aktivity dětí, dětí a dospělých, trénink sociální komunikace prostřednictvím her
- rozvoj kooperativních dovedností. Kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupině - sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti.

4. Pedagogická hlediska a postupy

Metody a formy práce

- popis, srovnávání, pozorování, rozhovor, poslech, reprodukce či dovyprávění, vlastní prezentace, hraní rolí
- tvořivé úlohy
- prezentace vlastních řešení či myšlenek
- kreativní činnosti
- konstruktivní činnosti
- zapojení do soutěží
- samostatné práce, práce ve dvojicích či ve skupinách.

Vzdělávací cíle

- rozvíjet slovní vyjadřování
- porozumět pojmům a pokynům přiměřené složitosti
- rozvíjet myšlení a logické uvažování
- prohlubovat specifické dovednosti
- rozvíjet fantazii, kreativitu, trpělivost, soustředění
- získat správné návyky při výtvarné činnosti
- rozvíjet sociální dovednosti, podporovat navazování přátelství, usměrňovat dominantní postoje.

Vzdělávací potřeby

- zvýšené poznávací potřeby - potřeba nových podnětů, velká zvědavost a zájem o okolní věci, diskutování o svých názorech
- obohacování učebních osnov pro oblast jemné motoriky
- individuální přístup k vykonávaným činnostem
- individuální pracovní tempo
- volba komplexních a náročných úkolů
- zadávání složitějších úkolů
- předkládání úkolů navíc
- enrichment varianta rozvoje nadání.

5. Materiální zajištění

- iPad - hry pro rozvoj myšlení, PC
- inspirativní hry a hlavolamy pro rozvoj nadaných dětí a žáků ve škole i ve volném čase
- LOGICO PICCOLO (Rozvoj a reedukace zrakového vnímání, procvičení zrakové percepce a prostorové orientace, logického myšlení, vědomostí, schopností a představivosti).
- knihy, encyklopedie, texty, slovní hry, obrazový materiál, pracovní listy, video nahrávky,
- muzikoterapie
- hry pro rozvoj myšlení
- logické hry, pexesa, jazykolamy, domino
- různorodé konstruktivní hračky
- výtvarné potřeby a pomůcky
- klasické i netradiční materiály (papír, textil, peří, sklo, dřevo, navlékací materiál apod.).

6. Způsob hodnocení

- slovní, razítkem.

7. Způsob ověřování vědomostí a dovedností

- pozorováním, rozhovorem, hrou, prací s obrázkem, pracovními listy.

8. Organizace péče

- integrace v běžné třídě.

Časový harmonogram

- 1x30 minut týdně individuálně, průběžně (verbální schopnosti)
- 2x45 minut týdně (specifické dovednosti)
- průběžně (logické a myšlenkové operace).

9. Spolupráce s rodiči

- denní osobní kontakt s rodiči.

10. Personální zajištění vzdělávání

- škola
- třídní učitelky: xxx a xxx
- zákonní zástupci dítěte.

11. Dodatečné úpravy IVP

- obohacování učebních osnov z důvodu hlubokého zájmu dítěte
- obohacování učebních osnov z důvodu rychlejšího osvojení dovedností
- rozšíření učebních osnov o další témata či činnosti.

12. Způsob hodnocení IVP

- 1x měsíčně (Zelinková 2007, s. 172-182).

Seznam použité literatury

BÄCKER-BRAUN, Katharina, 2014. *Rozvoj inteligence u dětí od 3 do 6 let*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4798-9.

ČÁP, Jan, Mareš, Jiří, 2001. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.

DOČKAL, Vladimír, 2005. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-710-6840-3.

FONTANA, David, 1997. *Psychologie ve školní praxi: Příručka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-063-4.

FOŘTÍK, Václav, FOŘTÍKOVÁ, Jitka, 2007. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-807-3672-973.

GARDNER, Howard, 1999. *Dimenze myšlení*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8279-3.

GILLERNOVÁ, Ilona, MERTIN, Václav, 2003. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8799-X.

HARTL, Pavel, 1993. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Jiří Budka. ISBN 80-901-5490-5.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie, 2011. *Pět pohledů na nadání*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-802-4738-574.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie, 2013. *Vyhledávání nadaných dětí v předškolním věku: škála charakteristik nadání a její adaptace na české podmínky*. 1. vyd. 1. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5150-4.

HŘÍBKOVÁ, Lenka, 2009. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1998-6.

INSTITUT PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVÍ ČR. [online]. [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://www.ippp.cz/>.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, 2009. *Individuální vzdělávací plán pro žáky se speciálními vzdělávacími*. 1. vyd. Praha: D + H. ISBN 978-808-7295-007.

KRAFFT, Thomas von, SEMKE, Edwin, 2003. *Test nadání*. 1. vyd. Praha: Ikar. ISBN 80-249-0257-5.

LANDAU, Erika, 2007. *Odvaha k nadání*. 1. vyd. Praha: Akropolis. ISBN 978-808-6903 484.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *Co děti nejvíc potřebují*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-853-8.

MATĚJČEK, Zdeněk, 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.

MENZA ČR PRO NADANÉ DĚTI. [online]. [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://www.mensa.cz/nadane-deti/>.

METODICKÝ PORTÁL. [online]. [cit. 2014-12-3]. Dostupné z: <http://www.rvp.cz/>.

NADANÍ ŽÁCI. [online]. [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://nadanedite.eu>.

OPATŘILOVÁ, Dagmar, 2006. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3977-9.

PEŠATOVÁ, Ilona, TOMICKÁ, Václava, 2007. *Úvod do integrativní speciální pedagogiky*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978- 80-7372-268-5.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2009. *Pedagogický slovník*. 6. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-476.

PRŮCHA, Jan, KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-802-6204-954.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kolektiv autorů, 2004. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 80-870-0000-5.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2010. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1832-6.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-213-5.

Vyhláška č. 73/2005 Sb. (novelizace 147/2011 Sb.), o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 3, s. 9-11.

Zákon č. 561/2004 Sb. (novelizace 472/2011 Sb.), o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 2, s. 14, 15.

ZELINKOVÁ, Olga, 2007. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-326-0.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník

Přílohy

Příloha č. 1 Dotazník

Vážená paní učitelko,

do rukou se vám dostal dotazník, který je zaměřen na téma „Nadané dítě v mateřské škole“. V posledních 20 letech se stále více pozornosti soustřeďuje na problematiku nadání v období předškolního věku. Proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění následujících otázek, při čemž získaná data budou sloužit pro účely mé bakalářské práce. Dotazník je anonymní, neuvádíte zde své jméno ani jiné důvěrné identifikační údaje. Proto Vás prosím, abyste pokud možno odpovídala upřímně a podle svého přesvědčení.

Moc Vám děkuji za vyplnění tohoto dotazníku a za čas tomu věnovaný.

Zuzana Nečásková
Technická univerzita v Liberci

1. Setkali jste se ve své praxi s nadaným dítětem?

ANO NE

2. Kdo upozornil na nadání dítěte?

Rodiče učitelka MŠ někdo jiný

3. Je podle Vás důležité, aby v případě nadaného dítěte fungovala spolupráce mezi školou a rodinou?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

4. Je pro Vás osobně téma „Nadané dítě“ zajímavé ?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

5. Je podle Vašeho názoru potřebná podpora těchto dětí ve vzdělávacím procesu?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

6. Dokážete sami rozpoznat nadané dítě?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

7. Víte, jak nadané dítě optimálně rozvíjet?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

8. Má nadané dítě ve vaší mateřské škole možnost rozvíjet své nadání?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

9. Domníváte se, že není důležité věnovat větší péči nadaným dětem v mateřské škole než dětem intaktním?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

10. Je podle Vás v běžné mateřské škole čas na práci s nadaným dítětem?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

11. Jsou nadané děti přínosem pro třídu?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

12. Je podle vás pro rozvoj nadání důležitá podpora rodiny nadaného dítěte?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

13. Mají nadané děti ve vaší mateřské škole svůj IVP na základě vyšetření v poradenském zařízení?

ANO NE spíše ANO spíše NE nevím

14. Jaké pedagogické přístupy používáte nebo se domníváte, že by byly vhodné použít při práci s nadaným dítětem?

- Rychlejší pracovní tempo
- Při předávání nových informací jdu více do hloubky
- Dávám práci domů – spolupráce s rodinou (pracovní listy, najít odpověď na otázky atd.)
- Dítě pracuje podle IVP
- Dítě pracuje ve skupině starších dětí v MŠ
- Dítě může využít zvláštní vybavení (počítač, iPad)
- Zadávám mu složitější úkoly a jejich řešení společně rozebíráme
- Používám jiný přístup.....

15. V jakých oblastech, se podle vaší zkušenosti, nejvíce projevuje nadání u chlapců?

- Fantazie a představivost
- Oblast výtvarná
- Oblast tvořivá
- Oblast slovní – mluva, vyjadřování
- Oblast sportovní
- Oblast pohybová – tanec
- Oblast hudební – hra na hudební nástroj, zpěv
- Časné čtení
- Časné psaní
- Časné počítání
- Sociální oblast – žák rád organizuje a vede druhé
- Jiná oblast

16. V jakých oblastech se podle vaší zkušenosti nejvíce projevuje nadání u dívek?

- Fantazie a představivost
- Oblast výtvarná
- Oblast tvořivá
- Oblast slovní – mluva, vyjadřování
- Oblast sportovní
- Oblast pohybová – tanec
- Oblast hudební – hra na hudební nástroj, zpěv
- Časné čtení
- Časné psaní
- Časné počítání
- Sociální oblast – žák rád organizuje a vede druhé
- Jiná oblast.....

17. U koho se podle vás objevuje nadání častěji?

chlapci dívky u obou stejně nevím

18. Kolik dětí máte ve třídě?

Do 10 10 – 15 15 – 20 20 – 25 25 a více

19. Kolik let praxe v MŠ máte?

0 – 5let 5 – 10let 10 – 15let 15 – 20let více než 20let

20. Při práci s nadaným dítětem upřednostňuji tuto formu práce. Označte prosím jednu možnost:

Individuální skupinovou hromadnou nemám zkušenosti nevím

(skupinová – malá skupina, která má společný zájem, hromadná – exkurze, divadelní představení. Jde o rozšiřování rozhledu a navození aktuálního problému)

21. Umíte Vy sama vypracovat individuální vzdělávací plán?

ANO NE

Děkuji za Váš čas a upřímnost při vyplňování dotazníku.